

præmissâ V. S. humores vitiosi jusculis alternantibus & laxantibus, per epicrasin primas vias à fordibus liberantibus, evacuentur, & obstructiones per martialia referentur, ipse verò ventriculus per amara stomachica confortetur. q. l. spir. vitriol. Dis, Tinct. Dis, Tinct. terr. foliat. Essent. amar. Elixir fermentativum.

3. Sæpius restagnat in his vasis sanguis pituitosus & fœculentus, ob spirituum inopiam regredi nescius, unde ob distensionem & compressionem primò pruritus, mox dolor exquisitus cum inflammatione, tumore & abscessu oritur.

4. Medentur huic malo sacculi herbis anodynis impleti & cum lacte cocti, liquor cinnaberinus calidè sæpius impositus, cataplasma anodynum ex mica panis, vitello ovi, ol. lin. recenti sulphurato, & flor. chamomill, sambuc. verbasc.

& herb. Malv. paratim, unguentum de liniariâ cum butyrò cancrin. & ol. ovor. pulvis de verbasc. & cum totum negotium in vasorum tumentium apertione consistat, hirudines illis applicatæ subitaneum spondent levamen, cæterisque remediis omnibus palmam reddunt dubiam. Huc pertinet Aloe sanguinis bituitosi & melancholici potentissimum correctivum, hinc si vis vivere annos Noë, utere frequentius Aloe, sua resinosa parte prius castratâ; pari quoque felicitate medentur Elixir. propriet. arcanum duplicat. Essent. Terræ foliat. & spir. sal. armon. aromaticus.

**DEO autem Optimo Maximo**  
sit laus & gloria in sempiternum.

---

DISPUTATIO XXI.

DE

**EBRIETATE ET  
INSOLENTIBUS ALIQVOT  
IPSIUS AFFECTIBUS.**

RESPONDENTE

**ARNOLDO CURTIO,**  
Cassellano. Hasso.

L. N. D. N. J. C.

## I. N. D. N. J. C.

**N**unquam tam vehementi admiratione Solem naturali suâ luce coruscantem inspicimus mortales, quam si eclipsatus nudum caput obscurâ ferrugine texit: nunquam tanta attentione respicimus hominem decoris moribus utentem, & bene compositis gestibus incedentem, quam quis vinò probe madesactus per compita grassando dat motus incompósitos & carmina dicit. Quapropter cum admiratio ad causarum inquisitionem plerumque exstimulare nos soleat, genuinam **EBRIETATIS** naturam cum præcipuis ejus phœnomenis & symptomatibus per principia naturalia in apricum ducere mecum constitui, ut unicuique, qui Ethicas exinde consequentias elicere delectabitur, dubitandum sanè sit, num brutū an homo dicendus sit **EBRIUS**.

## THESIS I.

**L**ibuit Sapientissimo rerum Architecto in primæva Mundi creatione substantias non tantum intelligentes & corporeas seorsim, verum etiam creaturam quandam non simplicem, sed ex utroque rerum genere compositam fabricari: dum enim ex terra nobilem quandam machinam artificiosè formarat divinius hic Plastes, aliam quandam substantiam intelligentem & cogitantem, quam mentem seu animam rationalem vocamus, ei insufflavit & simul junxit, sicque surrexit & ex manu Dei prodiit **HOMO**, audax illud naturæ miraculum.

II. Et certè etiam si duæ hæc substantiæ mens & corpus naturæ à se invicem valdè discrepantis sint, tam arcta tamen inter illas intercedit unio, ut plurimi corporis motus à mentis cogitationibus, multæque vicissim mentis cogitationes à corporis dependeant motibus: ita ut si anima

brachii motum voluntate suâ imperet, ecce promptissimè se extendit, & ad animæ nutum iterum se contrahit: & è contra quoties corpus quoad partes suas notabiliter movetur, statim hoc percipit mens, certamque pro motus diversitate habet cogitationem, & sensum, nimirum silarbra nostra plumâ quadam leniter perstringuntur, mens lætatur, si verò fortiter moveantur quædam partes, ut continui sequatur solutio, dolet, & molestâ cogitatione seu ingrato sensu cruciatur, & sic de cæteris.

III. Mutuum hoc commercium peragitur mediantibus corpusculis quibusdam summè agilibus & mobilibus, quorum genesin & naturam paucis tibi exhibebo. Scilicet sanguis in corde rarefactus ipsius pulsu subito in arteriam magnam producitur, quoniam verò sanguinis particulæ unæ alias magnitudine superant, illæ solùm quæ minores, agiliores & leviores sunt per arteriæ aortæ ratum, qui rectâ lineâ à corde versus cerebrum protensus est, sursum vertuntur, ibique crassioribus ob viæ angustiam transitu præcluso solæ penetrant & auram quandam subtilissimam & valdè mobilem, quam spiritum animalelem vocamus, componunt, qui pro diverso suo motu in cerebro, animæ functiones suas ibidem specialius exercenti varias ingerit cogitationes, ac rursus pro diversis animæ cogitationibus varium quoque nanciscitur motum, quippe ipsi imaginando, sentiendo & ad crassiorem sui corporis molem diversimodè movendam inservit.

IV. Prout igitur spiritus animales in legitima copia debitaque agilitate menti in exequendis suis muniis inserviunt, sic etiam, dum iidem abundantia peccant, vel

nimis agiles, vel torpidi sunt & immobiles, anima frustra dominatur, ejusque cogitationes ab immergeris sibi spiritibus non uno modo perturbantur, hinc tot tamq; mirabiles in humano corpore tragediæ tanquam in publico theatro conspiciendæ exhibentur, ut modò adstantium excitent commiserationem, modò ipsi etiam Heraclito altos extorqueant cachinnos.

V. Inter illas autem agmen plerumque ducit Vertigo, quæ correpti, progredi vix valent, nihilque stabile ac consistens in debito suo situ ac positione conspiciunt, sed omnia circumstantia adjecta illis simul cum semetipsis in motum spiralem circumrotari videntur; quod sequenti modo convenienter explicari posse confido, si cogitemus, sanguinem lautiori vino aliòve quovis generosò liquore irritatum, solitò magis in corde accendi ac dilatari, & in arterias propulsam eas etiam tumidiore efficere, unde fit, ut arteriolæ etiam, quæ spiritus animales cerebro instillant, à suppeditata sibi majori sanguinis copia valde dilatentur, earumque orificia pro spirituum animalium excursionibus nimis amplè sint patula, sicque subtilioribus non tantùm sed & crassioribus quibusdam sanguinis partibus transitum concedant, quæ crassiores dum in reliquarum minutissimarum perniciosissimum motum consentire nequeunt, eliminantur & cerebro adhærent, ejusque ut & nervorum poros obstruendo spirituum animalium influxum impediunt: Eadem ratione ac Sol crassiusculas quasvis sibi immixtas particulas in aliarum motum conspirare laborantes versus superficiem expellit, ex

quibus densi aliquando macularum cortices conflati, Macrocosmi illuminationem non parum obtundunt: aut potius quemadmodum videmus aquam vel alios quoscunque liquores dum igni admoti ebulliunt, partes quaslibet crassiores & ad motum minus aptas emittere, ex quarum concretionem spuma componi, & ipsorum superficiem, ubi minor est agitatio, supernatare solet: pariter opinari vas fit, fœculentas quasdam sanguinis partes spiritibus immixtas, ob molem suam & irregulares figuras tantam cum reliquis spirituum minutis agitationem refugientes, ab iis separari & cerebri parietulis adhærere. Progressurus itaque ebrius spiritus animales determinat versus illam cerebri partem, ex qua nervi in musculos imperato ab anima motui inservientes descendunt, dum verò cerebri meatus nervorumque orificia hisce infarcta sunt fœculentiis, spiritus animales transitum non inveniunt respiciuntur, & regulari suo motu præpediti in vortices & gyros aguntur, atq; ita non modò omnes Microcosmi regiones suâ irradiatione destituunt, sed etiam animæ objecta visibilia modò tanquam in altum elevata, modò in imum depressa, modò circumgyrantia & in motus tornatiles acta falsò repræsentant. Quæ mea sententia per causas demonstrata, similibus illustrata, per experientiam omninò indubitata redditur, dum vertigine laborantes non solùm scotomiâ percutiuntur & progredi nescientes vel admodum vacillant, vel in terram corruunt, (unde spirituum animalium in nervos trajectio intercepta evincitur) verùm etiam, etsi oculis clausis humi jaceant

ceant vel lecto incumbant, vorticofos spir. animalium motus ceu molendini circumactiones in capite fatis manifestò perferunt: & tamdiu durat paroxysmus, usque dum sp. in cerebro rotari desinant, ac spuma, cerebri meatus obstruens, à continua eorum agitatione dissolvatur, iterumque, absorbeatur, prout etiam Solis maculas in ipsius substantiam refundi observant cœlestium ruspatores, aut sicut eandem spumam in ebullientium liquorum superficie cumalata ab iisdem dutius effervescentibus plerumque rursus absorbi videmus.

VI. Indecoris etiam gesticulationibus turpiter se prostituuntopotatores, absurdisque & incongruis sermonibus, choreis valdè confusis, & incompositis, temerariisque luctationibus se aliis deridendos propinant: Sp. animales enim, cum aliàs ad mentis arbitrium benignà scaturitione per nervos in musculos deferri, blandumque & convenientem membrorum motum ciere deberent, ab æstuanti, et ferè ad incendium usque efflagranti sanguine in cerebro liberati, & efferratiores fiunt, & indomiti, tumultuantur, & summo cum impetu ac perniciosissimà quasi fulguratione nervos trajicendo musculos & membra, quibus innexi sunt, modò extendunt, modò contrahunt; huc illuc agitant, variisque modis transferunt, nonsecus

*Ac si carceribus sese effudere quadrigæ  
Addunt se in spatium, & frustra retinacula tendens*

*Fertur equis auriga, neque audit curvus habenas.*

Quibus adde, quòd anima [præsertim si nullo cogitationum usu firmata, nulla

validis rationum momentis innixà iudicii constantiâ pollens affectibus reluctari consueverit] ob arctam cum suo corpore conjunctionem à sp. tumultu perturbetur sapissimè, ut non nisi confusis & obscuris passionibus obruta, cogitationum suarum non amplius sit Domina, sed præcipitia male suavis sensationibus inædificata ferens iudicia, non ex virtute agat, sed quod præsens ipsi passio suggerit, sine mora & sufficienti examine exequatur, qua propter & ipsa simili cum sp. furoris æstro percita, ipsos ceu famulos in exenquendis petulantia munis promptissimos, pro lubitu suo dirigit, ad vociferandum, dimicandum, tetras, impudicas & valdè absonas locutiones proferendum, pedes, manus & quævis membra inconcinnè jactanda & quæ sunt alia incompti motus genera.

VII. Quibusdam etiam in more est, ut dum Baccho nimium litârunt, non solùm affectibus sed & imaginationis, vi-tiò in transversum lati, in quandam delirii speciem incidant, & stultas insanientium actiones exactius referant: Cujus causam ut accuratius enucleemus, observandum venit, sp. animales in impressi-onum antea in cerebro factarum vestigia influentes certam in mente certæ cujusdam rei cogitationem & ideam excitare, & animam ex lege unionis, quæ ipsi cum corpore intercedit, obligare, ut hanc potius cogitationem quàm aliam ex se promat, ad eam attendat, & isti sp. motui quasi alliget, ita ut positò hóc spirituum in certos cerebri poros influxu, non possit etiam certa cujusdam rei imaginatio non poni, non aliter ac objectum  
viti-

visibile nervum opticum satis fortiter feriens, necessario qualemcunque sui conceptum animo ingerere experimur. Quemadmodum igitur ab æquali & uniformi sp. cursu convenientes in anima cogitationes & idæ efformantur, sic ab iisdem in confusionem adactis, & mox hæc mox illa cerebri vestigia sine ordine irruentibus vagæ etiam & dispares in mente imaginationes oboriuntur, & multiplicia rerum phantasmata. Dum itaque divina hæc substantia à corporis sui illusionibus incantata, aut incantamenti illusa cogitationes suas negligenter vagari sinit, nihilque nisi fictas & tragicas quasdam notiones & noëmata confusa effingit, non potest se in eo statu ab eorundem attentione expedire, aut cogitationes suas ab innumeris phantasie machinationibus avertere, ut puri intellectus ideis & distinctis conceptibus se applicare & addicere possit, sed in miserum & deplorandum servitutis statum præcipitatur, dum cogitationibus suis, quibus antea ceu magistra præerat, amplius dominari impotens, alligatissima corporis serva evadit: quapropter omnes in universum ipsius vitæ actiones & mores juxta cogitationum delineamenta compositi, absurdi planè sunt & incongrui, quin sermones, cogitationum indices, non nisi ridiculi & impertinentes esse possunt, quos quales in specie sint, ne risum moveam, lubens reticebo.

VII. Non tamen sicco pede prætereundum puto, cur plerique extremè ebrii actionum locutionumque suarum postridiè ignari, & ne minimæ quidem rerum à se gestarum circumstantiæ sint memores, aded ut si quicquid commiserint,

postero die ab aliis referri audiant, ipsi vel credere recusent, vel si rem multorum testimonio comprobata videant, summâ admiratione attoniti percellantur: quocirca breviter dicendum cenfeo, quid requiratur ad id, ut alicujus rei recordemur, ad hoc autem tam corpus quàm anima suam contribuit operam. Ex parte corporis requiritur ut arcule antea crebro impressæ, vel apertæ manent, ut facilè iterum aperiantur, ut spiritus animales eò versùs potius quàm aliò ferantur, ut eandem iterùm cogitationem & actionem, quæ eundem spiritum motum prius comitata fuit, animæ exhibeant. Verùm non sufficit ad reminiscendum, eadem rursùs in cerebro aperiri vestigia, spiritus animales iterum in ista alluci, priorèque in anima redire cogitationem, sed insuper ex parte ipsius mentis necessarium est, ut ipsa cognoscat, non esse primâ vice, quod hæc cogitatio nobis fuerit obversata, vel centies enim una eademque cogitatio in mente rursùs oboriri potest, ita ut non advertamus, nos antea ipsam circa hanc vel illam actionem habuisse, adeoque solus istius cogitationis recursus ad constituendam reminiscentiæ formam insufficiens est. Quæ cum ita sint facilè unumquemque propositæ quæstionis causam clarè intellecturum arbitror, qui considerabit, spiritus animales in ebriis nimis vagos plurima in cerebro saltè leniter aperire vestigia, unique imprimendo non satis diu immorari, quod facilè iterum obliteratur, quapropter spiritus animales in æquilibrio positi, versus omnes partes æqualiter inclinant, neque hæc potius quam alia repetunt vestigia, neque eadem in mente

mente recurrit cogitatio, adeoque ha-  
stenus corporis vitio non reminiscitur  
anima, quod etiam in nobismetipsis expe-  
rimur quotidie dum nimis multa memo-  
ria mandanda obiter legendo percurri-  
mus, tunc enim sp. animales à mente, ci-  
tius pensum suum absolutura, magnâ ce-  
leritate hinc inde determinati, nulla ve-  
stigia satis fortiter procedunt, quæ ali-  
quando remaneant, & sp. influxum ad  
se alliciant, unde mens tentatura, quid  
memoriter teneat, ne pauca quidem  
verba debito ordine sine multiplici hæ-  
sitatione, aliquando nec initium nec fi-  
nem cum fiducia recitare potest. Verum  
enim verò etiam si aliquando impressio-  
num cellulæ in cerebro satis apertæ ma-  
neant & præterita in mente iterum exci-  
tetur idea, non tamen ad producendum  
reminiscentiæ actum sufficere diximus,  
aliud enim est percipere quid secundâ  
vice, quod sine reminiscentia fieri po-  
test, & aliud iterum est, animadvertere,  
nos secundâ vice illud percipere, quod  
demum est reminisci, ita ut præter pri-  
mæ cogitationis recursum mens per a-  
ctum reflexum intelligat, hanc cogitatio-  
nem non esse novam, sed alia adhuc vice  
eam nos in quodam negotio habuisse:  
quæri quidem potest, cur hoc non sem-  
per cognoscamus, an sc. illa cogitatio  
primâ an secundâ vice nobis obveniat.  
Sed facilis est responsio, mentem nostram  
non posse animadvertere, cogitationem  
quandam non novam esse, sed secundâ  
vice recurrere, nisi antea etiam aliò tem-  
pore, quo ipsa in animo fuit purâ intel-  
lectus operatione cognoverit & annota-  
rit, ipsam primâ ipsi vice obtingere, relata  
enim sunt simul cognitione: dico puri

intellectus operatione, novitas enim  
prout respicit id quod vetus & nobis fa-  
miliare est, & qualibet aliæ relationes  
rerum cum rebus comparationes, & ab  
aliis distinctiones, cum nihil materiale  
& extensum in se contineant, neque in-  
ter imaginationis neque sensuum objecta  
unquam referri possunt. Cum igitur ad  
reminiscentiæ constitutionem necessariò  
requirantur puri ab imaginatione & sen-  
sibus abstracti intellectus operationes,  
iisque remulenti, obscuris sensationum  
machinamentis, vanisque vagarum ima-  
ginationum ludibriis distracti, circa acti-  
ones suas vacare nequeant, mirum non  
est, quòd iidem omnium suarum ebrie-  
tatis tempore commissarum actionum &  
verborum plane sint immemores.

IX. Inter acerbos ebrietatis fructus &  
hoc numerandum putem, quòd aliquan-  
do adolescentes, qui eximia mentis acie  
ingeniique sagacitate pollebant, sensim  
ac sensim hebetiores, tandem insulsi  
planè ac Bardi evadant, ita ut ex homi-  
num albo deleti in brutorum classem  
translati esse videantur. Deplorandæ  
hujus metamorphoseos causas ut per-  
fectè cognoscamus, repetenda sunt,  
quæ de vertiginis natura supra innui-  
mus. Scilicet omnes arterias ab efflu-  
giant sanguine nimis intumescere, un-  
de arteriolarum ostia nimis aperta ter-  
restres etiam & crassiores sanguinis par-  
tes cerebro offundunt, quæ cum pari,  
& æquè veloci cum spirituum commo-  
tione agitari recusent, ab ipsorum con-  
fortio separantur, & sibi invicem ad-  
hærentes, tenues quasdam veluti ma-  
culas seu spumam componunt, quæ  
d d cerebri

cerebri meatus quodammodo obvelando, sp. animalibus impedimento sunt, quò minus libera sui expansione cerebrum trajicere queant, unde & ipsi ob præclusas aut saltem ex parte impeditas ituum & redituum vias paulatim obtusi, inertes ac orio obtorpescences animalium quarumvis functionum & sensuum præcipuè internorum menti in acquirenda rerum cognitione opitulantium, munia seignius obeunt, atque ita ex hominibus, qui aliàs ob sp. vigorem acutæ erant idolis, ac vivido præ suis consortibus ingenio conspicui emicabant, *rogues* quædam & ingenii plusquam Bæotici tarditate obfuscantur.

X. Bibulis etiam postquam meracius hauserunt, familiare est, ut somnus iis faciliè obrepât: antequam autem ad illud explicandum me accingam, breviter vigiliæ & somni naturam indigitare operæ erit pretium. Hominem itaque vigilare dicimus, quamdiu spiritus animales satis copiosi simulque satis vegeti & expediti cerebrum & nervosum genus inflant sensumque servant, ut sensus & arbitrarii motus actiones debite exerceantur: e contra dormire dicimus, quando spiritus neque sufficienti quantitate adsunt, veletiam non satis agiles sunt & mobiles, tunc enim cerebrum & nervosum systema spirituum inflatione destitutum ceu vela ventis sedatis flaccescunt & tensione relaxantur, quo ipso sensuum & arbitrariorum motuum actus necessario supprimi necesse est: dicimus somnum duas efficientes seu potius deficientes agnoscere causas, modò spirituum defectum, modo ipsorum crassitiem, torporem & immobilitatem. Utroque modo

in ebris contingit, priori modo, dum garrulitate, saltationibus, luctationibus aut alio aliquo immodico corporis exercitio, spiritus animales nimium incallescunt, & per sudorem à toto corpore dimanantem dissipantur & in auras abeunt: Posteriori verò ut plurimum accipere solet, dum sanguis à potulenta materia copiosè ingesta saturatus, uti in alias excretionis vias serosam illuviem, sic etiam in cerebrum aquosos vapores largius exonerat, quibus irrigati spiritus animales ad motum minus habiles sunt, & eò magis evenire hoc solet, quando inebriati, ex calefacto hypocaulto frigido acri exponuntur, quod sequenti modo contingere, planè mihi persuadeo: Nimirum aquosi vapores ex sanguine separati per insensiles poros à calore magis ad apertos transpirant, aut si forte quædam particule spiritibus immixtæ maneant, illæ tamen, quamdiu à calore agitantur, à se invicem valdè disjunctæ sunt, ut spiritus licet quodammodo sufflaminati nihilominus animalibus functionibus, quamvis non tam expedite, præesse possint, & homo licet non tam alacer adhuc tamen vigilat: Quamprimum verò calidum aerem cum frigido commutat, tunc vapores poris ambiendi undique frigore constrictis, non solùm à transpiratione intus cohibentur, sed ipsorum etiam particule ob caloris defectum minus agitate se mutuo contingunt, sistuntur, & in aquæ guttas mutantur, non aliter ac vapores à terra in aerem elevati frigore constipantur, & in guttas compacti in terram depluunt, aut potius ac venustissimi halitus in frigidum alembicum impingentes in liquorem condensari

denfari solent: Quapropter aquosa colluvie inundati spiritus animales animalium facultatum organa sua irradiatione destituunt, homoque uti vino sic altissimo quoque somno sepultus jaceret.

XI. Denique tragœdiam hanc tristi aliquando spectaculo finire solet apoplexia, quâ circumventi subito concidunt, & attoniti stiptum instar sine motu & sensu & mortuis quàm vivis similiore succumbunt ebrii. Cujus *αιτιαλογια* priusquam ex ebrietate deducere tentemus, è re erit, præmonuisse, triplicem causam agnoscere hoc malum: 1. spirituum defectum ex arteriarum carotidum & cervicalium ruptura oriundum. 2. spirituum crassitiam. 3. eorundem in cerebro *αταξια*, quas duas posteriores causas simul viarum seu pororum cerebri & nervorum obstructio concomitatur. Quod priorem atinet, vix fieri posse puto, aliquem ab spirituum defectum ex ebrietate contractum Apoplexia obrui, nisi aliud quid accedat, quantum autem ad duas posteriores, sæpe videmus illas à nimia crapula obortas apoplexiæ effectrices esse, & quidem spiritus à crebrioribus poculis fuliginosos reddi & torpidos, hæcenus satis fusè ostendimus, illos autem aliquando planè à motu suo inhiberi, ut apoplexiæ autores sint, demonstratu facillimum est, si cogitemus, sanguinem à nimia potentæ materiæ ingestione maceratum, majorem serosæ colluviei penum cum alia aliqua fœculenta & pituitosa materia per nimis ampla & distensa arteriarum officia in cerebrum congregare, spiritibus non tantum, sed & cerebro

labem aspergere: vel etiam si aquis ardentibus immoderatè usi fuerint ebrii, facillimè contingit, ut mollissimi sulphuris ramuli, quibus copiosè statent, sanguini admixti, alias quasdam salinas & fœculentas particulas adfiscant, cumque iis combinati & in efferationem e-vecti glutinum quoddam componant, quod ab inflammato tunc temporis sanguine cerebro appulsum, spiritus animales viscidis suis particulis oblinendo iisque se agglutinando, velut compedibus irretitos tenet, in quo *ναρκοσις* vim consistere omninò persuasus sum, & si fortè non omnes suis vinculis constringere possit, insuper cerebri & nervorum meatus infarctibus suis ocludit, ut & illi quos vinctos non tenet, à solitis suis ambulacris interdicti, neque sensum neque quasdam voluntarii motus species exercere possint, adèd ut homines, licet quassati, puncti, vel alio quovis modo læsi, excitari nequeant.

XII. Spirituum quoque animalium conturbationem levis cujusdam apoplexiæ præludia excitari posse satis probat vertigo, quâ vexati non solum sensuum hebetudinem percipiunt, sed etiam agrè & sine titubatione pedumque vacillatione unum vix passum progredi possunt, quod insuper experientia comprobatum dedit: non ita pridem enim exemplum cujusdam, qui inter pocula apoplexiæ corripiebatur, mihi relatum est. Nimirum contigit, ut dum plures genio indulgent, duo rixari ac denique manus conferere incipiant; hoc iniquè ferens vir quidam robustus quadraginta circiter annorum, non adèd extremè ebrius, indignabundus celeri pede in locum, ubi colluctabantur,



accurrit, ut ipse tanquam arbiter à se invicem diyelleret, verum antequam ipsosprehendit, subito in terram prosternitur: accurrentes ipsum insensibilem planè & immotum trunci instar jacentemprehendunt, nec ullis clamoribus aut membrorum commotionibus excitari potuit: pulsus fuit debilis & respiratio laboriosa, nec sine magno stertore & ronchis cum spuma oris perfici potuit, acetò itaque naribus admotò & inunctò, tandem, postquam dimidiam horam duraverat paroxysmus, iterum ad se rediit: Cujus historiae causas facillimò negotiò intelligemus, quòd videlicet capite celeri cursu vehementer commotò spiritus non secus ac aqua agitatio vase huc illuc oscillarint, & reciproco motu vacillarint, & tandem cum impetu obliquè in nervorum, musculorum motui inservientium, poros impingendo, velut aqua ab angustis collivetro quaquaversum regurgitati, inque enormes motuum anomalias fuerint contorti, quapropter mirum non est, quòd ob denegatum vel saltem improporionatum spirituum influxum corruerit, unde malum malò cumulatum est, cerebrum enim & nervi, præprimis quia caput duro solo allisum fuerat, quoad figuram situm & magnitudinem subito mutati, & quidem cerebri meatus, partim oblitterati, partim compressi, partim etiam cum aliis in statu naturali pro liberiori spirituum traiectione à lineis rectis non multum deffecerent, incurvati nec nisi per sinuosos flexus & tortuosos anfractus pervii remanserunt, nervorum etiam fibrillæ quarum orificia excipiendis spiritibus recta erant obversæ, jam vel sursùm elevatæ, vel deorsum

depressæ, vel ad latera inclinatæ, spiritibus animalium functionum executoribus fores occluserunt: propterea non valde mirabimur, quòd stipitiis instar omni sensu & arbitrariò motu destitutus quasi exanimis recubarit hic noster. Quòd verò pulsus adhuc quodammodo perficeretur, non omnem spirituum defectum neque totalem totius cerebri diathesin vitiatam arguebat: respirationis difficultas ortum facile trahebat, tum ab impedito spirituum in præcordiorum musculos influxu, tum etiam quia apoplecticus ille ante paroxysmum vehementi iræ affectu commotus fuit, unde apertæ cordis catarractæ plus sanguinis admiserunt, qui deinceps ex spirituum animalium, cordis motui præfectorum, imminutione restagnabat, nec tam promptè à pulmonibus ob languidum & ferè oppressum cordis motum, solità suà agitatione impeditis, exantlari poterat, sed in præcordiis stagnans laboranti suffocationem minabatur: cui accedit, quòd pulmonibus inclusus aer cum saliva et alia quavis humiditate pulmones inundante permixtus, velut succussum ovi albumen in spumam attolli & cum ipsa per asperam arteriam ad fauces usque reciprocatus talem strepitum & stertorem ciere poterit. Cur denique æger hic noster pristino suo vigori restitutus fuerit, in causa est, quòd pulsus & respiratio non planè fuerit abolita, & quòd cerebrum ejusque meatus & fibrillæ non omninò destructæ, sed saltem inflexæ & incurvatæ fuerint, adeoque perpetuò spirituum, priora sua ambulacra iterum affectantium, nisu & impulsibus reparari, & in legitimam suam conformationem redigi potuerunt,

simili

simili modò ac arborum rami, frugum & herbarum culmi, notabiliter licet inflexi, per succi nutritiis solitos suos meatus repetentis transitu vegetè iterum eriguntur.

XIII. Quemadmodum verò iidem, dum vires nostras experiundo ipsos confringimus, ut deorsum planè sint penduli, penitus emarcescunt, nec unquam ob poros suos non mutatos, sed omninò contractos & dissolutos primæ suæ constitutionis participes fiunt, ita etiam sæpissimè contingit, ut cerebri meatus nervorumque succuli graviori capitis

ictu discerpti & conquassati priorem suam formam iterum induere pettinaciter reculent, aut etiam si totus spirituum chorus, eorum quoque qui cordis pulsuum & respirationis sunt præsides, ob inflictam sibi *vaporum* obtorpescat, tunc suffocatò igne cordis vitali & ipsa cessat sanguinis circulatio, & ægri qui exanimis videbantur, revera tales fiunt, ac dum de solvendo hospiti symposio de-

bebant esse solliciti, cum Charonte de naulo pacisci coguntur.

## DISPUTATIO XXII.

DE

## PHTHISI;

## Schwind- oder Lungenucht.

RESPONDENTE

ANDREA ERNI, Hanoviensi.

§. I.

**P**thisis dicitur à *σθίω* consumo, cum totum corpus hoc in affectu contabescat, & omni suo succo nutritio de fraudetur. Germanis dicitur die Lungenucht/ Schwinducht.

§. II.

Sumitur in latiori significatione pro quavis corporis extenuatione; sed parum medicè ut infra audiemus. Strictius verò

& rectius pro corporis extenuatione cum pulmonum exulceratione.

§. III.

Definitur quod sit: Pulmonum Exulceratio à materiâ quadam acri cum totius corporis extenuatione, febris lentâ, & tassi.

§. IV.

Definitionem hanc vocamus medicam, non logicam, ejus auxiliatrices manus tam

dd 3 in nor-

in morbis definiendis quam curandis merito repudiamus, illis contenti definitionibus (vel si termino lædatis, descriptionibus) quæ naturam & essentiam affectus ita explicent, ut à medico, ægro & adstantibus intelligi possit. Quem definiendi modum alii Logica naturali tribuunt. De quo *Cl. Ræi Medicus & Philosophus celeberrimus in suis disputationibus* videri potest.

## §. V.

Subjectum cui causa proxima inhæreat sunt Pulmones, illud ebullientis sanguinis ventilabrum, & fuliginum cribrum. Hos primariò affici multa evidentissimè probant. Et quamvis omnia viscera omnesque corporis partes extenuentur, & pabulo suo defraudentur, hoc tamen fit consequenter. Quod si extenuationis causa illis inhæreat sine pulmonum exulceratione, tantum abest, ut affectus ille phthisis vocetur, ut potius Tabes, Atrophia splenctica, Hepatica, Melaraita &c. dicendus sit.

## §. VI.

Nec approbare possumus *Cl. Barbette* opinionem, qui in describendis & curandis morbis cæteroquin valdè accuratus fuit, quod ventriculum & glandulas mesenterii pro vero phthiseos subiecto in praxi sua ponat, quem errorem *ipse Deikerus in Notis* reprehendit.

## §. VII.

Causam proximam dicimus esse pus in pulmonibus generatum, vel eò transmissum, quod solum ipsam pulmonum substantiam sensim corrodit & excidit, verum etiam totam massam sanguineam inquinat, & hæc mediante omnibus totius corporis partibus habitualement

conciat calorem, quem hecticum aliàs vocare solent.

## §. VIII.

*Helmontius* accusans fermentum peregrinum, cujus ratione erret Archeus, & impediatur, quo minus alimentum debite alteretur, sed sputa & phlegmata generentur, nobis non contradicit & facillimè conciliari poterit.

## §. IX.

Pus verò fit vel ab humore corrupto, vel à sanguine extravasato; sæpius ab aliis progressis morbis suum trahit ortum.

## §. X.

Ab Humore corrupto fit, dum observamus, sæpius humores naturæ limites excedentes peregrinum induere genus, & in sanam præviâ corruptione abire: generantur tales vel in pulmonibus, dum quacunq; id fiat ex causa pus imbibunt, quam transmittere possunt, unde pituita aliüsve quivis ibidem restagnans humor temporis diuturnitate putrescit. Vel aliunde fluunt, & quidem à capite, idque iterum duplici modo. Vel enim latex aquosus multis acribus corpusculis imprægnatus irruit in pulmones, illosque accedente tussi molestâ exulcerat; Et hæc forsitan est ratio, quare Splenctici facillè fiant phthisici, in quibus lympham abundare, sputationes, & sudores nocturni satis superque probant. Vel lymphæ quædam crassa glandulis cerebri emulsa ipsis insinuat in pulmonibus, ibidemque longam trahens moram ac redinem sibi acquirit, & in pus mutatur.

## §. XI.

A sanguine extravasato fit, dum vasa variis ex causis etiam fortuitis rumpi possunt, quas omnes recensere ferè impossibile

bile

bile est. Rupto jam vase, & sanguine extravasato, is qui maturè non excernitur fit acris, putrescit & in pus mutatur, postmodum vicinas sibi partes exedens.

## §. XII.

Sæpius pus ortum suum trahit à prægressis morbis, F.ribus tam continuis, quam intermittentibus, benignis quam malignis. Variolis, pleuritide, hæmoptysi, mensum suppressione aliisque.

## §. XIII.

F.bres sanè non rarò insequitur phthisis, remanente calore quodam hæctico, in qua phthisi ægri nihil exspuunt, qualem in pluribus observavi. Quò etiam largior in æstu febrili aquæ frigidæ potus facit, à quo coctiones depravantur, lympha augetur, unde sanguis acrior factus quâ datâ portâ in pulmones ruit, in saniem degenerat, illisque exulcerationem inducit.

## §. XIV.

Multi etiam febri malignâ diu fatigati tandem fiunt phthisici, & vitaturi charybdin incidunt in scillam; Non quod venenum peculiari quodam modo coque occultò pulmonibus magis sit infestum quam aliis partibus. Talis enim ratiocinandi modus ridiculus est, nec ullum sapit ingenii acumen: sed potius quia pulmones vel à natura vel adscititio quodam modò laxiores facti particulis acris volatilibus & incongruis ultra sanietatem & ad nauseam incubantur.

## §. XV.

Næque commovemur, quod multi nobis nec velint nec possint assentiri, putantes; plura nos nobis de particulis polliceri, quam in effectu demonstrari possit. Tales enim vel nondum salutâ-

runt Medicinam Experimentalem, vel illam ingressi, præjudicium suum ante limen non deposuerunt: de quibus tamen magnam concipimus spem, quod tandem præjudicia deposituri & ad nostras partes transituri sint, quoniam observamus, illos quidem suo assensu nos non dignari, interim solidis rationibus planè destitui, quibus nostra principia refutare possint.

## §. XVI.

Nihil enim ab istiusmodi hominibus cum fervore excutiendum, ne particulæ biliosæ, acres & volatiles, agitatae crassiorum ipsorum cerebro inducant Eclipsin. potius multa æquo ferenda esse animo luadeo, ne majores in Medicinâ nostra excitentur turbæ; Siccinè enim regnum nostrum divisum est, ut jam dudum corruisset, nisi viri quidam celeberrimi & pacis amantes eius tranquillitatem in tantùm conservassent, quo nomine laudandus venit *Celeberrimus Dn. Straussius, Medicinæ Doctor & Professor famigeratissimus, olim Præceptor, nunc Fauctor mihi semper colendus*, qui tantâ modestiâ de Neotericorum loquitur principiis, ut nihil veterum authoritati derogare videatur, antiquitatem tamen ita veneretur, ut reconciliationem cum neotericis non solùm non recuset, verum etiam illam in suis scriptis quovis studio recommendet.

## §. XVII.

Sæpius Variolæ phthisi januam aperiunt, laxiorem pulmonum compagem ita dissolventes, ut nulla arte ad pristinum vigorem reduci queant; Pleuritidem, purulentâ materiâ non omninò evacuatâ, vel cum insigni pulmonum læsione rejectâ, celeri sed funesto sequi-

tur

tur gradu Phthiſis. In Hæmoptiſi cum ſanguis extravafatus rarò ita expectorari poſſit, quin non aliqui remaneant grumi, qui poſtmodum acriores facti pulmones exulcerant, non poteſt non ſubſequi phthiſis.

## §. XVIII.

Vbi præſupponimus ſanguinem eſſe liquorem è variis particulis acidis, acribus, acereis & oleoſis conflatum; ærea & oleoſa temperant acidas & acres, à quibus illæ viciffim intra naturæ cancellos continentur: Quibus avolantibus hæc ſui juris factæ produunt acrimoniam, imò temporis progreſſu acriores fiunt.

## §. XIX.

Ad cauſas naturales referri poteſt Temperamentum bilioſum & pituiſoſum; hoc, quia catarrhis obnoxium: Illud, quia ſanguis in tali diſpoſitione ſæpius efferveſcit, vaſaque rumpit. Etas juvenilis juxta Hippocratem. Conſtitutio corporis ab eodem depiſta: Pectus anguſtum & depreſſum, collum oblongum, ſcapulæ alata, & hæreditaria pulmonum mollities.

## §. XX.

Progredimur ad cauſas non naturales. Certum eſt ærem frigidum & autumnalem glandulas cerebri comprimendo catarrhi fieri autorem, conſentiente & idem docente *Magno noſtro Hippocrate*: ſæpius etiam aliarum partium excitat inflammationem, in quâ exaſtuans ſanguis ſibi exitum faciendo tandem accerlit phthiſin. Sæpiſſimè peregrinis particulis iſiſque contagioſis imprægnatus thoraci valde fit infeſtus, ut adſtantes & Medici habeant quod timeant, & rectè hanc ob cauſam phthiſis inter morbos hæreditarios & contagioſos referatur.

## §. XXI.

Quæ omnia magnam ſcenerari poterunt lucem ex *Cl. Sylvii* hypotheſi, glandulas pulmonum accuſantis, quas in ſtatu naturali imperceptibiles eſſe aſſerit; in ſtatu vero præternaturali ſæpiſſimè fuiſſe obſervatas, eaſque eſſe conglobatas contendit. Imo in his vomicas etiam colligi ſolidè & prout ſolet candidè demonſtrat in ſua praxi, p. m. 449.

## §. XXII.

Cibus Crudus & viſcidus, laudabilis quoque inordinate ingeſtus, multum ad affectus hujus generationem conferre poteſt; non ſolum obſtructiones, inflammationes aliaque mala excitando verum etiam ſanguinem acriorem reddendo, & laticem aquoſum, poſtmodum in pulmones depluentem, augendo.

## §. XXIII.

Qui nimium litant Baccho, ſæpius etiam hoc malò corripuntur. Quatenus vinum accendit ſanguinem, catarrhis viam ſternit, & tonum viſcerum labefactat. Cereviſia verò obſtructiones parit, & ſanguini acridinem conciliat. Aquæ frigida hæuſtus corpore nimium incalſcente ſanguinem quoque reſtagnare facit, cujus reſtagnatione paulo poſt excipit pulmonum totiuſque corporis extenuatio.

## §. XXIV.

Neque inſontes ſunt Acidulæ, intempereſtivè & imprudenter potæ. Non quaſi arſenicale virus in ſe continent, ut falſo aliqui ſibi perſuaſum habent; ſed quia acidum valde augment, & ſalinarum æquæ ac acidarum particularum motum in teſtinum promovent. Hinc nunquam corpore priùs non præparato, & concilio prudentis Medici non adhibito, temerè bibendæ. Ego ſane nunquam volui famam

famam meam dubio exponere eventui, sed lubens meum rogatus de Acidularum Schvvalbacensium usu suspendi iudicium, agros ad duo Medicinæ nostræ magna lumina Viros Amplissimos & Experientissimos *Dn. D. Horstium & Geilsum* remittens, ut ipsorum stent sententia, quorum Scientia longo rerum usu & experientia confirmata ut in aliis sic & in his eminet.

## §. XXV.

Somnus & vigiliæ, animi pathemata, motus & quies, excreta & retenta quomodo excessu vel defectu spiritus animales, aliasque particulas acidum temperantes consumant, & acidas exalcent, sicque symbolum suum conferant generationi phthiosos: hæcenus toties fuit dictum, ut illud jam ad nauseam nolim repetere.

## §. XXVI.

Hæc omnia in compendio proponit noster Hippocrates, qui eleganter non minus quam solide de phthiosos generatione *lib. 1. de morb. p. m. XI.* disserit, *cujus verba* attentis auribus & oculis merito veneramur. Fit autem suppuratus, *inquit*, si pituita ex capite ad pulmonem destillet: Et primum quidem ut plurimum latenter destillat, tussimque tenuem, & sputum paulo amariorum solitum reddit, & aliquando tenuis adest calor. Temporis autem progressu exasperatur pulmo, & intus exulceratur à pituita in hærente ac putrescente. Et gravitatem exhibet pectori, & dolorem acutum ante & retrò, caloresque acutiores in corpus incidunt, & pulmo à calore trahit ad se pituitam ex toto corpore: Et minimè ex capite: Caput vero calefactum ex corpore, & hanc

putrescentem subcrassam spuit. Quanto verò magis tempus progreditur, tanto magis pus sincerum spuit, & febres acutiores fiunt, & tussis frequens ac fortis, & inedia vexat, & tandem alvus interne turbatur. Turbatur autem à pituita, pituita verò de capite descendit. Hic quum ad hoc pervenerit, perit.

## §. XXVII.

Fit præterea, *pergit*, & ab his pulmo suppuratus. Quum venula videlicet aliqua in ipso fuerit rupta (tumpitur autem à laboribus) & ubi rupta fuerit, sanguinem fundit, si quidem crassior fuerit, amplius: Sin tenuior minus: & sanguinem quidem ipsum partim confestim spuit, partim verò, nisi vena adstringatur, in pulmonem funditur, & in ipso putrescit: Et ubi putrefactus fuerit, pus facit.

## §. XXVIII.

Quod signa attinet, quæ nunc consideranda veniunt, in illorum sanè evidentia multum situm est, quod jam dudum agnovit Hippocrates. Non rectè quidem fit, *dicit* l. 1. morb. p. m. 8. si morbum alium existentem, alium esse pronuncies, & magnum existentem parvum dicas, & vicissim parvum magnum: Et si supervicturum, non supervicturum pronuncies, & periturum non periturum. Et si suppuratum existentem non cognoscas, nec morbum magnum in corpore nutriti cognoscas: Et si medicamento aut potionem quis opus habeat, quo ipsi opus sit, non cognoscas: Et si quæ sanari possunt, non sanes: Et quæ sanari impossibilia sunt, te sanaturum recipias, quapropter & in his explicandis erimus, quantum brevitatis admittit, perspicui.

## cc §. XXIX.

## §. XXIX.

In principio affectus hic difficulter cognoscitur, quoniam pituita sæpius pus mentitur cum tussi & corporis extenuatione, in qua pulmones illæsi manent, notante id Riverio in *praxi p. m. 315*. *Advertendum est diligenter*, inquit, *catarrhum contumacem in pulmonem defluentem sæpe veram phthisin ementiri; siquidem pituita putrida puris amula per tussim excernitur, hinc ex putredine fiunt febres, ac corporis extenuatio consequitur: astamen ita affecti diligenti curatione adhibita facile liberantur.* Et quamvis jubeant Medici ad Hippocratis imitationem sputum in aquam tepidam projicere, & ex ejus subsidentia & conglomeratione in fundo pus colligant, quod si verò aquæ innatet, & propter visciditatem cohæreat pituitam esse concludant, tamen experimentum hoc sæpius fallere deprehendent necum alii plures. Jubent etiam sputum prunis injicere, ex cujus fæctore pus rejici concludi posse docent. Verum enim verò, nonne alius quidam humor viscidus similem exhalere poterit fæctorem?

## §. XXX.

Errant ergò in hoc nonnulli Medici, quod putent, pus facile cognosci posse, utpote quod in sensus incurrat, siquidem illud facillimè Medicum decipere posse præter illa quæ jam dicta sunt etiam ex cõpatet, dum observamus, pus phthysicorum esse diversum: Rarò album & æquale, frequentius verò subflavum, viridescens, quandoque atrum, lividum aut variegatum, consistentia inæquali: fæctens ac cum multifario phlegmate mistum: quæ varietas inde oritur, quod pus

non semper ex sincero generetur sanguine, sed ex sanguine aliis humoribus ad pulmones delabentibus mixto, quæque facillimè judicium Medici illudere possunt. Vide Cl. Sylvium *p. m. 434*.

## §. XXXI.

Ego itaque ante omnia corporis considero constitutionem, quod si illud characterem ab Hippocrate descriptum (de quo supra) præ se ferat, adsit insuper tussis, sive sicca sit sive humida, cum plures ad plures abeant, qui nihil ferè expiunt, corporis extenuatio cum erratico quodam faciei & malarum rubore etiam subsequatur, de incipiente phthisi nunquam dubitandum esse censeo.

## §. XXXII.

Certiora signa diagnostica desumuntur etiam à morbis prægressis, variolis, febribus malignis, hæmoptysi, pleuritide & aliis, si enim tussis remaneat cum corporis extenuatione & lenta febris, nullum esse dubium, pulmones insigniter laesos esse.

## §. XXXIII.

Quod si phthisis nunc sit confirmata, ejus signa adeò sunt manifesta ut in sensus etiam incurrant. Talia sunt Tussis, respiratio difficilis, appetitus erraticus, nunc prostratus, nunc naturali similis, puris sputum, corporis extenuatio & febris lenta, quibustandem certissimi testes superveniunt. Tumor pedum, pilorum defluvium, febris putrida intermittens, & alvi fluxus. Verum si affectus non innotuerit, antequam hæc supervenerint signa, tunc ferè sapiunt phryges.

## §. XXXIV.

Quoad Prognosin: Dicimus affectum hunc in principio aliquam admittere medelam,

delam, quia non ſtatim ab ulcere ſit phthiſis, ſed ſaltem à perdurante, & in tempore non curatò; videmus enim in voinica rupto abſceſſu ſaniem per aſperam arteriam evacuari, ulcus mundari & consolidari, ſine ullo ſubſecutura phthiſios metu. Interim hoc negari nequit, ut plurimum eſſe affectum chronicum & lethalem, in progreſſu omnem eludens Medicorum operam. *Ingenùe, fatcor,* inquit *Timæuſ l. 2. Epist. 2. in tota mea praxi quam triginta ſeptem annis exerceo, neminem ex iis, qui ulcere pulmonum affecti fuerunt, integræ ſanitatis reſtituere potui, etiamſi nihil intentatū reliquerim, quod ad curationem huius mali ullò modo facere poterat. Nec ab aliis etiam celeberrimis Medicis quempiam reſtitutum vidis.* Et Johannes Crato trium Imperatorum Medicus conſilio 86. pag. m. 225. idem teſtatur inquit: difficillima autem eſſe curatu pulmonis ulcera, propter perpetuum motum, tuſſim, & quod medicamenta non facile permeant, ſciunt ac uno ore medici fatentur. Conſentit ipſe etiam Galenus, ſtatuens, exiguam ſanationis ſpem in ulceribus pulmonum ſuperſeſſe! Et quamvis multi phthiſeos curationem jaſcent, ipſemet etiam aliquos pro phthiſicis habitos curaverim, ſemper tamen credidi, maximam fuiſſe commiſſum errorem in morbi cognitione, quæ tabes potius fuerit, in quathorax ſalvis interim pulmonibus unà cum viſcere uno vel altero coctioni vel ſanguificationi deſtinato laboraverit: Hinc rectè monet Exc. Sennertus *cap. de ulceribus pulmonum*, attendendum eſſe, ne decipiamur, quandoquidem pituita craſſa & ipſa puri ſimiliſſit; imo catarrhos

interdum in pectus delapſos, præſertim in juvenibus, deduci ad quandam conſiſtentiam puri ſimilem, exin ob putredinem febres fieri, & corporis maciem ſequi nunquam tamen reverà phthiſin adſeſſe, cum caro aliqua regeneretur ibidem pluribus oſtendit.

## §. XXXV.

Quoad Tempus nihil certi determinari poteſt cum alii citiùs alii tardius vitæ curriculum abſolvant. In pluribus celeri pede tendit ad finem, in aliis lento gradu teſtudines imitatur, & tandem tarditatem ſymptomatum gravitate compenſat. Siquidem ſat cito li ſat bene. Dictator illa confirmat, *inquiens*: Qui verò huiusmodi morbos habent partim ab his brevi intereunt, partim diutius tempore extrahunt, *differt enim corpus à corpore, & ætas ab ætate, & affectio ab affectio- ne, & tempus à tempore*, in quò ægro- tãrunt. Et aliqui majorem tolerantiam in morbis habent, alii omninò ad tolerandum impotentes ſunt. Proinde certitudo exacta temporis in quo pereunt, non eſt, an longum aut breve futurum ſit. Neque enim hoc tempus certum eſt, quod quidam definiunt, & plerumque neque hoc ipſum ſuppurat. Differt enim & annus ab anno, & tempus à tempore.

## §. XXXVI.

Reliqua prognostica ab eodem mutua- bimus Authore, cum ille nunquam dicendus ſit medicus, qui non magnificat Hippocratem. Periculoſior affectus hic in autumno, qui tabidis malus. *Aphor. 10. ſ. 3.* Periculoſior ſi in manus imprudentis medici incidat, qui violentis pugnat remediis, hinc Tabidos per ſuperiora purgare caveto. *Aphor. 8. ſ. 4. Qui*



tabe vexantur, si sputum quod extulsi-  
unt, carbonibus injectum, graviter o-  
let, & capilli defluunt, lethale. *Aphor.*  
*11. f. 5.* Quibus Tabe laborantibus capilli  
defluunt, ii diarrhoea superveniente mori-  
untur *Aph. 12. f. 5.* Tandem mortem  
prædicit senex noster *Aphor. 16. f. 7.* Ex  
puris sputo, tabes, & fluxus malum. Post-  
quam vero sputum supprimitur moriun-  
tur. Putant omnes ferè medici mortem  
inferri à purulentâ materiâ vias respira-  
tionis obturante, & ignem vitalem suf-  
focante. Verum longè aliam rationem  
& multò solidiorem suppeditat nobis  
Clar. Sylvius in suo de Phthisi tractatu  
p. m. 470. Quod scilicèt causa non pos-  
sit ascribi fatiscenti naturæ, sed quod  
potiùs quærenda sit in humoribus ad ignis  
vitalis in corde adeoque vitæ conser-  
vationem absolutè necessariis, aut defici-  
entibus, aut ita vitiatis, ut igne vitali  
sensim languescente, antequam planè  
extinguatur, sanguis primum operibus  
suis præstandis planè ineptus factus, tum  
partibus ipsis, læsis præsertim, calorem  
vitalem parcissimum promat, tum ipsi  
puri generando materiam paucissimam  
largiatur. Hinc videmus etiam eadem ex  
causa paulo ante mortem labia vulnorum  
& ulcerum fieri sicca, & paucum vel nul-  
lum reperiri in illis pus hocque pro lethali  
signo habendum esse notunt etiam chi-  
rurgi. §. XXXVII.

Nunc ad curationem progrediendum  
esset, verum cum antea probaverim con-  
firmatæ phthisis curationem vel impos-  
sibilem vel maximè difficilem fore, ope-  
ræ pretium erit, omnes nervos Præserva-  
tionis impendere, & modum proponere,  
quò affectus hic periculosus evitari possit,

## §. XXXVIII.

Diximus causas esse varias: Si itaque  
phthisis metuatur ab humoribus acerbis  
& sanguine fervidiore, qualem omnes  
habent Cholericis, leniter educantur, &  
sanguinis fervor alterantibus eichora-  
ceis & tamarindinatis temperetur. Quod  
si quis destillationibus sit obnoxius,  
præter illa quæ jam proposuimus conve-  
niunt humorum acrimoniam corrigenti-  
a. v. g. Pilulæ de Cynoglossa, de Sty-  
race, Cachunda Indica, Bolus armena,  
conserva rosarum, interpositis sapius  
pilulis cephalicis Dn. D. Kranzii, quon-  
dam Consilarii & Medici cubicularii Ha-  
noviensis celeberrimi, quæ ad Æth. sumtæ  
nunquam non felici successu operantur.

## §. XXXIX.

Sin verò alius fiat hæmopticus vel  
pleuriticus, vel alio morbo qui phthi-  
sin post se relinquere solent, corripatur,  
maturè accersat medicum fidelem & pru-  
dentem, quo vas constringatur, pulmo-  
nes corroborentur, ulcus mundetur, &  
tempestivè consolidetur. Et cum quæli-  
bet tussis tandem pulmonum exulceratio-  
ni ansam dare possit, quovis modo con-  
venientibus medicamentis compescen-  
da erit.

## §. XL.

Malum hoc etiam studiosis infestum  
est, qui non rarò contabescunt, non  
tam studiis, quam, ut Thirmairio vide-  
tur, à candelarum fumo in Musæis un-  
diq; clausis copiosè hausto læsi & ema-  
ciati. Et quamvis aliqui noctu in plateis  
& sub dio fumum illum inspiratum ma-  
gnis clamoribus & boatibus explodant  
iterum, tamen à nimia illa vociferatione  
majus sapissimè incurrunt periculum,  
& ma-

& malum malo augent, dum vase à nimia distensione & repletionem pulmonum rupto non tam à fumo quàm sanguine extravasato in præsens vitæ dispendium præcipitantur; quæ omnia intermitteri poterunt.

## §. XLI.

Multis, præsertim virginibus, à prima infantia pectus valde constringitur ad conciliandam venustatem, & elegantem corporis habitum, hinc maturè contabescunt, & phthisin incidunt, quam vitando arctiores illas pectoris constrictiones declinare sicque corpus nostrum ab illa præservare convenit. Satius sanè est, crassam, pinguem, sed non formosam audire, quam pectore angusto & emaciato corpore superbire, & phthiticam vocari.

## §. XLII.

Qui nimio felium utuntur consortio, & ipsorum halitum frequenter inspirant, tandem fiunt phthitici, quorum consortium evitare quid facilius?

## §. XLIII.

Curatio præsentis phthiseos suis innititur indicationibus. Pus est expectorandum, ulcus mundandum, detergendum & tandem consolidandum. Corpus restaurantibus nutriendum, Tymptomatum quoque habenda est ratio.

## §. XLIV.

Desumuntur medicamenta ex confucto triplici fonte: chirurgico, pharmaceutico, & dietetico. Jubemus verò in confirmata phthisi exulare purgantia, quæ humores nutritios turbant, & fluxum alvi accelerant. Proscribimus sudorifera, quæ succum nutritium colligunt, febrem hæticam augent, & corpus magis magisque exsiccant. Venæ-

sectionem fugimus, quia exhaurit liquorem vitalem, & mortem præ foribus stantem magno cum apparatu intrare jubet.

## §. XLV.

In phthisi incipiente humores leniter evacuandi. Latex serofus alio ducendus. Caput corroborandum, & catarrhus tollendus.

## §. XLVI.

Ad evacuandum lene aliquot infusum fol. orientalium in decocto florum & fructuum usurpetur, vel in sola manna solutione acquiescendum erit. Latex verò serofus per fontanellam, vesicatoria, setaceum & alia educatur, & à pectore revellatur: tandem caput per exsiccantia anticatarrhalia confortetur, quem in finem morsulos de thure recommendo.

℞. Sem. Coriandr. ppt. ʒʒ.

Nuc. Mosch.

Thuris albis. ʒij.

Liquirit.

Maltich. ana ʒij.

Cubeb.

Corn. Cerv. præp. a. ʒi.

Conserv. rosar. rub. ʒj.

Sacchari albis. q. s. s. l. a. morsul.

§. Haube und Lungen-Morsellen /  
Abends und Morgens eine davon zu genießen.

## §. XLVII.

Puris evacuationi & expectorationi insertit balsamus sulphuris anisatus, à Sylv. tantoperè recommendatus. Nullum, dicit, hactenus reperi medicamentum, quod vel externè vel internè usurpatum citius tutiusq; non tantum mundaverit sed in super consolidaverit recentia ulcera, atq; sulphuris Bals. Et ipse fateor, me sæpissimè egregio cum

successu idem expertam esse : unicum hoc saltem observetur, ut lentè præparetur, qui aliàs Empireuma redolet, & acrior evadit, axungia canina, sperma ceti. Aqu. pulmon. Vituli. Loch. san. & Expert. antiphthif. Veron. farfar. syrup. de Nicotian. de pede cati Loch. de pulmon. vulp. &c.

## §. XLVIII.

Detergitur ulcus & tandem consolidatur conservâ rosarum rubrarum, quæ multis satisfacit indicationibus, quamq; suspectam nihilominus habet Sylvius, propterea quod ventriculus & intestina ab ejus usu multo phlegmate repleantur, appetitus prosternatur, & non rarò frigus circa ventriculi regionem percipiatur. De quo suum cuique judicium esto liberum. pulv. Veron. lymphyt. maj. salv. variisque decoctis vulnerariis ex tussilag. veron. salv. marrub. scabios. acrimo. heder. terrestr. Botrys & pulmonariâ aliisq; paratis quorum copiam dispensatoria suppeditant. Tinctur. antiphthif. Timæi à Gùldenkle: §io diaphoretico &c. Formulas non semper addo, cum omnes illos ægros infelices esse putem, qui ex libris curantur. Certè non quilibet ex libro poterit esse Medicus, quamvis ex libro doctus, quilibet esse possit. In hoc negotio una vel altera cautela à viro in praxi experto communicata plus proderit Medicinæ Studioso, quam locupletissima quædam Bibliotheca Medica.

## §. XLIX.

Sequentia à Zvydffero tradita optimò successu propinavi, quorum descriptiones et compositiones apponere lubet.

℞. Rad. recent. lymphyt. major. ʒ ʒ.  
Chin. opt. & el. ʒj.

herb. recent. Veron.

hepat. nob.

Tussilag. min.

plantagin. min.

scabios. ana. ʒij.

Rorismarin. ʒvj.

Incis. coque in lacte caprill. recent. mult. ac depurat. ℞. vj. ad remanent. ℞. iv. fiat colatura cum expressione. Colaturæ dum adhuc fervet injice conserv. rosar. rubr. recent. ʒvij.

Cinam. opt. incis. ʒij. cum refrigerint.

Coletur & filtretur. **S. Brust, und Lungen, Tranch des Tags zwey mal vier oder fünf Unß zu nehmen.**

℞. pincar. mundat.

pistacior. decortic. ana ʒib. contul. opt. in mortar.

Emulgeantur cum aqua hordei vel sero lactis caprill. depurat. & clarific. in quo limac. N. vj. probè purgati parum ebullierint ℞iib. f. Emull. colat. add. sir. ex succ. tussilag. ʒij. **S. Sonderliche Brustmisch nach Belieben zu nehmen.**

## §. L.

Multa sunt, quæ aliàs ab autoribus recommendantur, sed vix unum reperies, quod expectationi satisfaciat. Nonne Mynsichtus Aquæ suæ aniphthificæ tantas tribuit laudes, ut audeat scribere, quod sit aqua mirabilis operationis & expertissima ad curandam phthisin? Et hominem ex hujus liquoris usu fieri valdè pinguem: sed quid opus haberemus tot verbis, si rerum testimonia adessent? de reliquis simile esto judicium.

## L I.

Tandem corpus restaurandum, humectan-

standum, & nutriendum: symptoma-  
tum quoque habenda erit ratio; id quod  
fieri potest partim medicamentis, par-  
tim alimentis: sanè si in ullo alio morbo  
exacta diætã quid præstare potest, in hoc  
præstabit plurimum. Novi nobile quen-  
dam Aulicum in Aula Castellana, qui  
diætã legibus exactè observatis hæctenus  
hujusmodi morbi violentiam feliciter  
declinavit.

## LII.

Sit itaque cibus boni succi ex avena,  
hordeo, oryza, cancris fluviatilibus, pi-  
scibus saxatilibus: ex carne vitulina, a-  
gnina, caponum, perdicum, gallinarum  
earumque pullis cum saccharo rosaceo  
coctis, quos tantoperè deprædicat Fore-  
stus: Potus sit cerevisia tenuis, decoctum  
chinæ cum radicibus farfaræ & liquiritiæ  
paratum, Aqua saccharata. Lac utram-  
que absolvit paginam sæpius sumtum;  
nutrit butyrosâ, caseosâ consolidat & se-  
rosâ parte abstergit. Recommendatur  
verò lac humanum, asininum, ovil-  
lum & caprillum, caprã convenientibus  
herbis prius domi nutrita. Quod si huic  
diætã ultimum quod adhuc in hoc malo  
est remedium addas, tum si non ægri vi-  
ta, saltem Medici fama salvabitur. Tale  
est ablegatio agrorum ad montem Ta-  
bias: vel in Ægyptum, sic enim illic sul-  
phureis effumigationibus, hic navigatio-  
ne longâ perituri sunt; ut rectè ait Ti-  
mæus.

## §. LIII.

E medicamentis corpus restauranti-  
bus & symptomatis occurrentibus pauca  
sed selecta communico. Primum est  
Gelatina Zvvölfferi,

℞. Caponem unum evisceratum, in par-  
ticulas minutas conscissum, & of-  
sibus probè conquassatis.

Hepatis, cordis, pulmonum, vituli a-  
na partem dimidiam, pariter con-  
scissam.

Limacum recentium sale & aqua sæ-  
pius purgat. N. xx.

Hepat. gallin. consciss. N. xv.

Cancror. fluviat. N. xx.

Rad. recent. consolid. maj. in talcol.  
consciss. ℥iſſ.

Herb. recent. scabios.

Veron.

plantag. ana. incis. ℥j.

Fl. recent. rosar. rubr. ℥iſſ.

hepatic.

rorismar. a. ℥ij.

succ. tussilag. rec. express.

seri lact. caprill. ana. ℥x.

cinam.

nuc. Mosch. ana. ℥ij.

mac.

croc. ana. ℥j.

rad. Chin. Elect. in talcolas consciss.

℥ſſ.

hæc omnia conscissa immittantur lã-  
gæ stannæ, quæ clausa & vesica obdu-  
cta coquatur in alio vase aqua repleto  
per hor. 6. vel 7. peractâ coctiõne, & re-  
mittente paulisper fervore, aperiatur la-  
gæna, & omnia exprimantur per linteum  
novum. Expressum condatiur modico  
sale, macere & cinamomo. s. gelatina in  
patina stannæa vel terrea. S. Nishrende  
Gallrey.

## §. LIV.

Alterum est Aqua Clareta.

℞. Aqu. Capon, destill. cum pulmon.  
recent.

recent. vitul. ℥vj.  
 Succ. Veronic.  
 heder. terrest.  
 Tarax. ana. ℥iv.  
 Conserv. Rosar.  
 bellid. ana. ℥iij.  
 Mali citr. integr. raspat. ℥iv.  
 destillentur & aqua destillata dulcoretur  
 saccharo Candi ad gratiam.

℥. LV.

Tertium est pulvis pretiosus sed arcanus.  
 ℞ Farin. Hordei recent. ℥. iv.  
 sacchari ℥j. misc. & in ollam vitre-  
 atam repon.

Post obductâ post pastâ in datur olla far-  
 no, recente pane cocto jam inde extra-  
 cto; donec mixtura in unum coëat. Dein  
 denuo in pulverem redigatur massa, ad-  
 dendo

Sacchari penid.

Cand. a. ℥j. Reponantur de-  
 nuo in furnum ut supra. Post extractio-  
 nem contunde massam in pulverem, de  
 quo ℞. ℥. iv. adde.

Margarit. orient. ppt. ℥b.  
 pulver. Hali. recent. dispens.  
 ℥j. Misc. S. Köstliches Brust- und Lun-  
 gen-Pulver.

c. LVI.

Quod si omnibus his ritè & methodicè  
 adhibitis morbus nihilominus sua capiat  
 incrementa, & symptomata illa gravio-  
 ra, quorum supra facta mentio, accedant,  
 unicum quod adhuc novi superesse reme-  
 dium corpori & animæ valde necessarium  
 & proficuum, tibi commendo, quò

contentus stabis paratus inter brachia sal-  
 vatoris tui & vivere & mori.

℞. Radic. rectæ fidei. & sincerissimi cor-  
 dis.

largissima pietatis, certissima spei  
 fol. amplissima mi- Jucundissima cle-  
 sericordia. mentia.

flor. humilitatis. puritatis.

charitatis.

sem. Castitatis. Elemesynarum

ana ℥ innumerabiles

Herb. contritionis.

confessionis

satisfactionis.

Myrrhæ Pœnitentiæ.

Thuris contemptus mundi

Spec. diapoſtolorum

diamartyrionis

Trochisc. diaſanctorum omnium

aa. prout lubet.

Misce in mortario conscientia, & te-  
 rantur pistillo doloris, agitentur baculo  
 justitia, cribrentur per passionem Salva-  
 toris nostri Jesu Christi, & cum saccha-  
 ro divini amoris dissolvantur in aqua la-  
 crymarum apud ignem latum Tribula-  
 tionis, amaritudinis, & pœnitentiæ, cum  
 patientia, donec fiat secundum artem  
 conscientia recta confectio cordialis in  
 Morſulis, purâ & sincerâ mente quo-  
 tidie gustandis, masticaandis,  
 deglutiendis.

Soli Deo sit laus & gloria in  
 æternum.

DISPU-

## DISPUTATIO XXIII.

De

## DYSENTERIA MALIGNA.

RESPONDENTE

JOHANNE CHRISTOPHORO Bogelsang.

## CAPUT I.

*Proponit morbi Definitionem.*

**V**ariæ dantur dejectiones cruentæ, quæ omnes improprie ac minus usitate Dysenteria vocari possent, siue ex venis melaëricis cruor ille sine dolore & sine pure, à quacunque ibidem collectus obstructione, effundatur, quod in illis sæpius vidimus, quibus non fluunt Catamenia, aut quorum lienis vasa sunt obstructa: siue vena quædam ex casu ab alto aut violenta percussione fuerit rupta; siue venæ hæmorrhoidales apertæ, quod multis est familiare: Omnes, inquam, illæ dejectiones, minus tamen usitatè, Dysenteria vocari possent. Accipitur enim vocabulum *Dysenteria* generaliter omnesque profusiones sanguinis denotat, siue sit sincerus, siue adustus & fæculentus, siue latice quodam dilutus, quod hepatis communiter ascribitur: Specialiter pro alvi fluxu cruento & purulento cum torminibus intestinorum & lancinationibus.

Accipit nomen à particula *Dys* & *Enteron*, intestinum. Germanis dicitur *die Rother Ruhr* & si plus mucis sit quàm sanguinis, *die weisse Ruhr*.

Dicitur *maligna*, quia ex numero

morborum est qui sunt mali moris, similes hominibus, qui mel habent in ore, in corde fel; qui aliud vultu præ se ferunt, aliud corde cogitant: Non enim hic solum leonis robur, sed & vulpis astutia timenda, sæpius enim & Medicum, & ægrum, & astantes decipiunt, dum æger, cum urina bona & pulsu bono moritur.

*Dysenteria Maligna est cruentus & purulentus alvi fluxus, cum acerbissimo ventris dolore, anxietate, vigiliis & siti, à materia venenosa acris & intestina erodente ortum habens.*

Nostro gaudemus genio & ingenio in generis positione, pro quo alii *intestinorum dispositionem præternaturalem*, alii eorundem *intemperiem acrem & biliosam*, alii deniq; ipsorum *exulcerationem* substituunt: Cum morbus hic non semper proximè & principaliter ab intestinis, sed etiam à corde & tota sanguinis massa dependeat, ut in capite sequenti, subjectura considerantes docebimus.

## CAPUT II.

*Subjectum explanat.*

**S**ubjectum hujus morbi sunt cor & intestina, quorum structura ex anatomicis petenda; Intestina enim, ut

ff satis

fatis notum, sunt vel tenuia vel crassa, quæ non semper æqualiter afficiuntur: Nunc enim sola laborant tenuia, nunc exulcerantur crassa, mox utraque suos patiuntur tranes.

Malignæ illæ & acres particulæ inexpiabile committunt læsæ majestatis crimen, dum, ut bellum hoc intestinum totam devastet œconomiam, ipseque balsamus vitalis comburatur, cor aggrediuntur, illum vitæ focum, primum vivens & ultimum moriens: Hinc sitis, anxietas, animi deliquia aliæque oriuntur mala: Ab hoste illo immiani totum contremiscit corpus, totius compagis ruinam dissolutionem comminante; Hinc deliria, varii motus convulsivi & spasmodici affectus excitantur, subsequente frigore cadaveroso, quod sæpissimè observavimus.

Per consensum reliqua etiam patiuntur viscera, ventriculus, epas, lien & cerebrum, unde vomitus, angina & totius corporis gangræna: Omnes enim qui hoc extinguuntur morbo pereunt sphacelo, quod non solum propria experientia, sed & aliorum observationibus confirmatur. Habemus consentientem Hippocratem, quando mentionem facit Dysenteria indolentis, in cujus explicatione valde sudarunt interpretes, quibus impossibile visum fuit dari Dysenteriam indolentem, quod tamen practicis facile videre licebit. Causam adscribit D. Dn. Wedelius, Professor Jenensis. Celeberrimus, primò malignitati majori, quæ in Dysentaria non sinit dolorem semper obtinere primas, ut que pleno passu ad corruptionem inclinat; secundo gangrenosæ intestinorum con-

stitutioni; si agat enim quis, si illud daret non statuit, cauterium indolens quod ob agendi energiam omni sensu partem, cui applicatur, exiit: Pari ratione corrosivi humores in tantum quandoque pollere possunt, ut omnem sensum tristem excludant, intestinis quasi sphacelatis. Tertio, mentem simul laborare interdum & doloris lancinantis faces non sentiri in phrenitide alibi que conspicuum est. Vid. Annum tert. Colleg. Naturæ-Curiosorum pag. 82. observ. 43. Confirmatur etiam anatomia cadaverum, vid. obs. 96. Anni tert. ejusdem Colleg. Ubi referente Herm. Cummio, dysenteria maligna extinctum cadaver apertum hæc dedit observanda: Omentum fuit sphacelatum, colore atro lividum. Intestinum duodenum & jejunum repletissima erant bile. Ileum erat corruptum & sphacelatum. Colon ad octo digitos corruptum. Folliculus fellis maximus erat & bile repletissimus: Bilis quæ in eo reperiebatur, viridis erat sicut gramen.

### CAPUT III.

*Agit de causa proxima & remota.*

**C**AUSA hujus morbi proxima est maligna intemperies totius massæ sanguineæ, cordis & intestinorum: sanguinis enim particulæ factæ acriores, præviâ effervescentiâ impetu quodam in intestina ruunt, vasorumque orificia rumpendo, rodendo, secando & ipsos intestinorum poros destruendo, fluxum cruentum apostematico similem excitant.

Acriores illæ sanguinis particulæ possunt etiam appellari humores biliosi,

zru-

æruginosi, falsi, pituitosi ad summum corruptionis statum deducti, quid de antimonio, helleboro, esula, colocynthide &c. participantes: Ita ut in partium facultate expultrice aut retentrice, quò nihil dicitur, causam querere, aut cum aliis ad occultas confugere qualitates nequaquam necesse habeamus.

Fiant autem acriores illæ particulæ vel coctionum vitio vel ipsius sanguinis.

Coctionem quod attinet, eam triplicem statuimus, unam in ventriculo & intestinis, alteram in hepate ac liene, tertiam in corde & sanguine. Quæ ut melius intelligantur, brevibus modis coctionis primæ explicandus.

Præsupponimus itaque omnem coctionem concipendam esse tanquam speciem quandam corruptionis; non enim potest fieri chylus, sanguis aut caro, nisi alimentum suo modo corrumpatur, in quâ corruptione nihil perit; Nulla enim datur in rerum natura annihilatio, sed solum partes alium nanciscuntur motum & situm, hinc in aqua communi solvitur saccharum, metalla verò in aqua forti: Illius partes lubricæ, latissimis corporis solvendi poris, facile ad aquæ introitum sese dilatantibus, immixtæ particularum situm, motum & figuram mutant: Hujus verò particulæ instar parvorum cuneorum vel gladiolorum cuspidibus suis rigidis metalla solvunt.

Eodem modo à saliva & dentibus in ore, in ventriculo verò à liquore acido (fermento) dissolvitur cibus in sanguinem mutandus, quæ duo cum rectè se habeant, totum in prima hac coctione absolvunt negotium, solo adhuc concurrente calore, non tanquam dissolvente

aut dirigente, sed tanquam movente. Si enim liquor ille acidus sui fiat juris, & laxatis habenis nimium & impetuosius moveatur, instar cultri forti manu altius adacti penetrat & mirandos edit in fame canina, pica &c. affectus: Hinc leo, struthiocamelus & tigris quæ sunt in continua quasi febris concoctu difficillima digerunt, solo hoc liquore acido, impetuosius à magno calore moto: unde patet ratio, quare plus comedamus hyeme quàm ætate, plus in regione septentrionali quàm meridionali.

Chylus ventriculo egressus novam adhuc subit fermentationem, cui negotio manum imponunt duo diversi liquores, quorum unus amarus, alter acidus, hic succus pancreaticus, ille bilis vocatur: Amarus conservat sanguinis fluiditatem, acidus justam consistentiam, & in hac fermentatione faeces sequestrantur, reliqua verò per poros vasorum mesenterii defertur in hepar & cor. Actio hæc Chylificatio dicitur, quæ clarè & perspicuè concipi potest, sine ulla specifica facultate, specifico temperamento vel igni animali, analogo τῆν ἀσπυρσοχέτην.

Nec defunt experimenta, quibus arte etiam confici potest chylus, de quo qui dubitat, adeat celeberrimum illum Anglum, Robertum Boyle, Virum Illustrum, aut consulat solertissimum Venetorum Chymicum Tachenium.

Tres illi liquores si à statu naturali deficiant, ob particularum corrosivarum admixtionem, quæ sive in cibo & potu lateant, sive cum aëro deferantur in ventriculum & intestina, sive ob excessum aut defectum in somno & vigiliis, motu & quiete & animi passionibus generentur,



tunc loco coctionis fit corruptio, varii  
iisque acres & corrosivi oriuntur humo-  
res, effervescunt & mucum intestinorum  
abradunt, eorundem poros mutant se-  
cundo & pungendo, ipsamque excedunt  
tunicam & altius ipsam in massam san-  
guineam penetrant, quæ infecta iisdem  
particulis malum malo auget.

Quod si extra coctionis culpam cum  
aëre contagium immediatè massæ san-  
guineæ per cutis spiracula & arteriam  
asperam communicetur, sive istud exspi-  
rârint cadaverâ mortuorum, sive corpora  
decumbentium, aut etiam ab eorundem  
excrementis vel locis paludosis & putre-  
dine infectis fuerit susceptum, totius  
massæ sanguineæ immutatur textura, par-  
tium situs & figura, hinc acres particulae  
impetuosius ruunt per vasa ad intestina,  
venarum orificia aperiuntur, pori san-  
guine infecto implentur, tunica exulce-  
rantur, unde maligna ulcera ipsaque dy-  
senteria excitatur, non aliter ac in hyper-  
catharsi aut aliorum venenorum assump-  
tione id fieri solet.

Modus propagandi contagium erit  
satis manifestus, si supponamus, ut reverâ  
fit, ex quibuscunque concretionibus ef-  
fluere corpuscula quædam, quæ ab aëre  
excepta, hinc inde deferantur; Quæ cor-  
puscula retinent naturam & indolem illa-  
rum concretionum, è quibus exiêre, ita,  
ut virtutem & efficaciam quam antea in  
mole cernebas, in exiguis particulis in-  
venias, quam energiam pro majori particu-  
larum mobilitate & activitate exercent,  
ut in Moscho, Ambra & Camphora vide-  
re est. Hinc certum est, è morbo etiam  
corpore quotidie emitti vapores seu  
morbosas expirationes & semina quædam

Hippocrati miasmata dicta, quæ similem  
alio in corpore morbum excitare valent,  
non aliter ac exigua fermenti portun-  
cula ingenti farinaceæ massa admixta &  
calore excitata totam facit fermentare  
massam.

Quare autem non omnes tam facile  
infiuntur, non querendum est in oc-  
cultâ aliqua & specificâ crasi ac disposi-  
tione, sed in partium fabrica, massæ san-  
guineæ textura & vasorum exilitate aut  
angustia.

Ad *Causas Remotas* inter alias sex res  
non naturales referendi sunt fructus æsti-  
vi & autumnales; Cerasa dulcia, nuces  
avellanae, cucumeres, pepones, cucurbita,  
fructus mori, frumentum corruptum,  
mustum, uvæ & aquæ impuræ: Ipse in-  
super aër juxta varia anni tempora inqu-  
nari potest acribus effluviis, quæ corpo-  
rum nostrorum poros subeunt, interiora  
petunt & sanguineam iisdem inficiunt,  
consentiente nostro *Hippocrate 3. aph. 11.*  
Inter anni partes si hyems sicca & aquilo-  
nia, si ver pluviosum & australe fuerit,  
æstate necesse est febres acutas fieri, &  
ophthalmias, & dysenterias, mulieribus  
præsertim & viris naturâ humidioribus.

Astra in hæc inferiora nonnunquam  
venenosos exspirare halitus & morbos  
malignos excitare juxta *Paracelsum*, de  
eo meritò dubitamus, acrius illud in  
conflictu oppugnaturi.

#### CAPUT IV.

##### De Differentia.

**A**bsolutâ causâ tam proximâ quàm  
remotâ accedimus ad *differentias*,  
easq;

easq; more recepto desumimus vel à *sub-  
jecto* vel à *morbo*, vel à *eiusdem causis*.

*Morbum* si consideremus, erit vel in *principio*, ubi leviter adhuc crosa sunt in-  
testina, nihilque vel parum excernitur  
cruoris: Vel in *augmento*, ubi malum  
profundiùs serpit, vasorum orificia ape-  
riuntur, & ipsa tunica corroditur, unde  
plus sanguinis & puris excernitur: Vel  
in *statu*, ubi vera & manifesta ulcerum  
signa, dolor vehementissimus & virium  
extremus languor.

*Alia* est mitis, maligna quidem, sed  
non adedò contagiosa: *Alia* pestilens, gra-  
vissimis stipata symptomatis: *Alia* est  
cum febris, alia sine febre: *Alia* con-  
tinua periodica alia.

*Ratione subjecti* alia originem trahit ex  
ventriculo, alia ex corde, alia in intesti-  
nis tenuibus residet, alia in crassis.

Pro *Causarum diversitate* alia est ab  
aëre putrido, alia à victu pravo, alia à  
bile flava, alia ab atra bile.

## CAPUT V.

## In Diagnosin deducit.

**S**igna Diagnostica tum Dysenteriae tum  
malignitatis sunt Frequens alvi de-  
jectio, eaque cruenta & purulenta, dolor  
ventris & tormina: Excreta sunt muco-  
sa, purulenta & cruenta; Accedit febris,  
fictis, nausea, vigiliae, inquietudo, singul-  
tus, cardialgia, angina, delirium, motus  
spasmodici, & plures eodem tempore de-  
cumbunt.

*Partis affecta* signa haec sunt: Si *gracilia*  
afficiantur *intestina*, dolores erunt circa  
umbilicum acerrimi, ibidemque æger

sentiet crudeles puncturas, quas non sta-  
tim insequitur alvi dejectio, sed paulò  
post excrementa varia cum sanguine  
commista excernuntur. Sin *crassa* sint  
exulcerata, dolor non est adedò vehemens,  
isq; infra umbilicum, quem statim ex-  
cipit alvi excretio.

*Urina* in hoc gravissimo morbo ple-  
rumque in exigua excernitur copia, &  
aliquandiu servata innumeras exhibebit  
atomos seu corpuscula tartarea & parti-  
culas arenosas hinc indè in superficie &  
circa latera volitantes, quod à paucis for-  
san observatum, sed firmissimum argu-  
mentum, morbum hunc à particulis acri-  
bus, pungentibus & secantibus produci.

## CAPUT VII.

## Prognosin instituit.

**S**igna prognostica docent morbi even-  
tum & ex morbi idea, parte affecta &  
causis morbificis desumuntur.

*Omnis Dysenteria maligna periculosa*  
est. Periculosa, propter intestinorum  
exulcerationem, nam pars membranosa  
non facile coalescit: Periculosa etiam,  
quia partes nobiles cor & cerebrum  
afficiuntur.

Faciliùs curantur *intestina crassa*:  
Rarò vel nunquam *tenuia*.

A sincera dejectione *Dysenteria ma-  
lum*. Hippocr. 7. aph. 23.

Si ab atra bile incipiat *Dysenteria*, le-  
thale. 4. Aph. 24.

Singultus, angina & motus convulsivi  
mortem denunciant.

Cibi fastidium & vomitus, analum,  
quia indicant *materiae copiam*.

Si Dysenteria laboranti veluti carunculae deiciantur, lethale est, *Aph. 26.*

Si ructus superveniant & flatu, bonum, *Hippoc. 6. Aph. 1.*

Bonum, si lienosis aut maniacis superveniat.

Si purus excernatur sanguis periculosum est.

Mulieres & infantes difficilius curantur.

Si extrema frigent & interna uruntur, lethale est.

### CAPUT VII.

*Curationem docet.*

**C**uratio duplex est, prophylactica & therapeutica.

*Therapeutica* suis nititur indicationibus, quarum sunt quatuor.

I. *Intemperies maligna* indicat suicorrectionem per bezoardica & alexipharmaca, habito respectu humoris predominantis, ætatis, temperamenti & sexus.

II. *Intestinorum ulcera* requirunt sui mundificationem & consolidationem.

III. *Dolor* urget sui mitigationem,

IV. *Vires languide* sunt conservandæ & restaurandæ.

I. Expugnator *malignitas*, serum per sudores eliminando, omissis purgantibus, nisi aliud quid illa indicet. Observandum tamen, semper eligenda esse bezoardica temperatiora, ne febris augeatur & sanguis magis colliquetur. Exempli loco sint sequentes formulæ:

℞. Spec. de hyacinth.

Corn. Cerv. ☉ ar.

Terr. sigillat.

Bol. Armen. aa. ʒʒ.

Misc. f. pulvis pro aliquot dosibus.

℞. Pulv. bezoard. fenn. ʒʒ.

Antimon. diaphoret. ʒʒ.

Misc. f. pulv. *S. stillend Pulver auff einmal.*

℞. Lap. Crystall. præp. gr. xv.

Unicorn. ver.

Lap. bezoar. ori. nt. aa. gr. vi.

M. f. pulv. f. ut antè.

℞. Opiat. Bezoard. ʒj.

*S. Bezoardische Latwerge auff einmal.*

Exulent *Purgantia*, ut antea dictum, ne fluxio fiat major: Prohibitum enim est per locum affectum evacuare. De *Vomitoriis* simile esto iudicium.

Improbamus *Venassectionem*, nisi adsit manifesta sanguinis effervescencia & urgentissima causa.

II. *Ulcera* mundificari possunt sequenti *Clystere*:

℞. Lact. vaccin. rec. ʒx.

Mell. rosat.

Unguent. Cancr. aa. ʒʒ.

Vitell. ovi, Misc. f. Enema.

Deinde consolidari hoc vel simili:

℞. Brod. Gallin. cum pedib. vituli rad. symphyt. major. & tormentill. parat. ℥ij.

Succ. plantag. rec. expr. ʒiʒ.

Alumin. ust. ʒʒ. M. f. Enema.

In usu adstringentium cautè procedas, præprimis quæ per os sumuntur. Convenit ex *Cratone Conserva Rosarum cum zheriaca*, quoderit instar omnium: Experto crede Roberto. Ab istis magnis compositionibus, lacte ustulato, & cæteris nugis abstinendum.

Placent celeberrimi cujusdam practici verba: In tanto hoc morbo vix pluribus quàm tribus utor medicamentis, copiam enim vel potus vel ciborum vel medica-

mentis.

mentorum vix unquam ferunt agri. *Dn. D. Fausius, Archiater Heidelbergensis* p. m. sequentia in secretis habuit, quæ fideliter communico.

℞. Amygdal. dule. Ambros. ℞. ij.

Rhabarb. elect. pulver. ℞. iij. vel iv.

Misc. & imponantur vitro, vitrum aquæ moderatè calidæ, digerantur per horam, postea exprimantur more ordinario, sign. *Oleum Rhabarbari.*

℞. Pan. calid. ex furno cum tota substant. contract. infund. in aq. plantag. tormentill. bursæ pastor. aa. q. f. adde

Corn. Cerv. ust. ℞. ij.

Spodii ℞. j.

Nucist. ℞. vij.

Galang. ℞. vj.

Sem. anthor.

Plantag. ana ℞. ij.

myrtillor. ℞. vij.

Cydon.

Mespilor. ana ℞. j.

Infusis per triduum adde flor. balauft. ℞. j.

Succ. acac. ℞. ij.

Rad. acor. ℞. j.

destill. in M B.

℞. Mic. panis fecalin. calent. ℞. iij.

Nuc. moschat. ras. n. viij.

Succ. pyror. sylv. part. ij.

Vin. rubr. p. j.

Infusa per 24. horas destill. ex vasis vitreis.

Sunt & *specificæ* nonnulla, quæ hoc in affectu extolluntur: *Torna leporis, almen crudum*, potui ordinario injecta: *Hepar serpent. liquor Terra sigill. Priapus Cervi, species diaplantag. diamartis, Mynscheti*, ex quibus variæ possunt concinari formulæ, si nostræ non placeant.

III. Dolor mitigatur *Theriaca rec.* ad ℞. exhibita *Diascordio Fracastorii*, Emulsiōne ex *seminibus 4. frigidis majoribus & papav. alb. Theriaca celesti* quæ Hannoveræ prostat, quam felici successu sæpius exhibui, eâ siquidem malignitas expugnatur, fluxus cohibetur & dolor lenitur. Recommendamus itidem *Pilulas nostras Antidysentericas*, quæ um basis est *Theriaca celestis*; si earundem tres vel quinque manè ac vesperi cum aqua *cinnamomi cydoniata* assumantur. Nec hic contemnenda est *Panacea solaris Wildengansii*, Lipsiæ venalis, quam suâ hoc in morbo laude defraudari nolumus: Quamvis ab Autore in virtutum enarratione non nihil peccetur in excessu, ut ostendi casu *Collegio Naturæ Curiosorum* communicato, qui videri potest *Tomo tertio.*

*Opium* non audaci, sed timida & prudenti manu exhibitum hic admiranda præstat; Verùm, quæso, charissime prudenter age & respice finem, ut intrepidè aliquando possis reddere rationem villi-cationis tuæ. Nostri proculdubio *Mennadourum, Doctorem Patavinum* observasse, omnes illos dysentericos, quibus consiliò Medici *Opium* exhibitum fuit, obiisse.

Lenitur etiam dolor clysmate ex oleo hyperici & sero cervino parato, cum ℞. *Philonii Romani.*

Eadem intentione præscribi potest sequens linimentum:

℞. Ol. Nuc. mosch. ex pr. ℞. ij.

Theriaca. rec. ℞. j.

Sev. Cervin. ℞. j.

Ol. cydon. q. s. f. Unguent.

Sign. Salbe zum Leib.

*Philonii*

Princeps Robertus parat unguentum ex herba lunaria & oleo Momordicæ, quo si spina dorsi inungatur, momentaneum est contra dysenteriam auxilium, *Borellus* commendat anserinam, & experimento constare ait, si plantis pedum applicetur, intra 24. horas sisti profluvium; Potest etiam butyrô frixa ventri applicari: Vel imponi potest *Emplastrum* ex unguento dysenterico, Theriaca, Terra sigillata & cera confectum. Laudatur *Emplastrum de bolo*. cujus hæc est descriptio:

℞. Bol. Armen.

Cortic. mali corii.

Flo. Rosar. rubr. sicc. ana ʒv.

Mirobal. Citrin.

Mastich.

Oliban. ana ʒiiß.

Caryophyll. ʒj. gr. v.

Ol. nuc. mosch. expr. ʒiiß.

Mastich. coctæ ʒv.

Cera ʒiiß. F. L. A. Ceratum.

IV. *Vires* refocillari possunt pretioso hoc Cordiali, cujus ʒj. sumatur ter de die cum aqua Naphæ:

℞. Rafur. ebor. ʒij.

Pulv. Marchion. ʒiß.

Scob. auri in subtil. pollinem redact. ʒj. gr. xv.

Bezoar. or. ver. ʒj.

Unicorn. marin. ʒß.

M. f. pulv. S. köstliches Goldpulver. Vel ℞. Tinctur. ☉. ʒj.

Essent. laudan. opiat. ʒß.

M. S. Herzsstärke Gold- und Ruh-tinctur.

Externè convenit Aqua pro epithemate cordis, Naphthæ, borraginis, cum balsamo vitæ & aceto bezoardico.

Curationes Magnetica non sunt con-

temnendæ: Dejjiciantur excrementa super caput mortuum vitrioli, quod est secretum *Doctoris Cnöfelii*. Tentavi hanc curam in juvene quodam cum alio Medico, Collega meo, sed successus vote non respondit.

## CAPUT VIII.

*Dietam prescribit.*

**A**ER declinet ad caliditatem, ut sit magis siccus quam humidus; Pori enim sunt servandi patentes, ut continuo maligni halitus à centro ad circumferentiam revocentur, motusque contrarius ipsis concilietur. Hinc corpus probe est tegendum, neverò sudores propter inquietudinem & continuas excretiones impediatur, sit in promptu vas, quod ægri etiam decumbentis hæces excipere possit; Cujus inventor fuit *Hildanus*.

*Cibi* sint boni succi & facili digestionis: Juscula ex hordeo, oryza & avena cum succo cydoniorum, granatorum, arantiorum, citri & vino parata: Caro gallinarum, turturum, perdicum, concedenda est; Nocent pisces, lac, caro suilla &c.

Saccharata cane pejus fugienda, quia augment humorum fermentationem & quid corrosivi continent, saccharo à lixivio è calce viva communicati: Præter hoc etiam facile bilescunt. Memini legisse me in arte structoria *Harsdörfferi* perdice saccharo nutritas præbuisse carnes amarissimi saporis.

*Potus*, languente admodum facultate vitali, & non impediante calore febrili, sit vinum rubrum, vinum cydoniorum, prunorum sylvestrium, Tinctura rosarum, aqua foliorum quercus cum sirupo aceto-

acetosif. citri, emulſio amygdalarum cum decocto C. C. uſti & aqua cinamomi cydoniat. parata, Aqua camphorata, vel ſequens Julepus:

℞. Raſur. Corn. Cerv. ℥. ſ.

Rad. Tormentill.

acetox ana ℥iij.

aquæ puriſſ. lb. v.

Coq. ad remanent. lb. iiij.

In Colatura ſolve Vin. granat. ℥iij.

Tinct. Roſar. ℥iv.

Sirup. acetosif. Citri.

rubi id. ana ℥ij.

Corall. ℥j.

M. S. Ordinari Trunc.

Meo iudicio multum proderit *cereviſia* ex aqua *Terra ſigillata Laubaceniſis* parata, das *Laubacher Terra ſigillata Bier*. Mihi hoc in frequenti fuit ulu:

℞. Conſerv. Roſar. ℥iij.

papay. terr. ℥ij.

Santal. rubr.

Rad. tormentill. ana ℥ſ.

Cort. arant. rec.

Limon. rec. ana ℥iij.

Granor. maſtich. ana ℥ſ.

Incifis ac ollæ vitreatæ immiſſis ſuperfunde aquæ fervent. & ebullient. lb. viij. Vaſe benecooperto refrigerari permittito. Fiat poſt colatura ſæpius repetita pro potu.

*Somno* quovis modo indulgendum, quia vigilie plus irritant fluxum; *Motus* etiam nimius vitandus. Excrementa non diu aſſervanda, ſed ſtatim removenda in locum diſſitum, in quorum inſpectione valde periclitatur Medicus & per quam facile inſci poteſt: Conſidat itaque Deo ſuo, qui fidentem deſeruiſſe nescit.

## CAP. ULTIMUM.

## De Curatione Prophylactica.

**T**otum negotium conſiſtit in legitimo *aceti theriacalis* uſu tam interno quàm externo, nec datur præſtantius aut certius præſervativum. Quod ſi tamen hoc non placeat, ſume jejuno ventriculo & veſperi ante lecti ingreſſum *diſcordium*, magnitudine nucis Indicæ.

*Rotula* etiam variæ ex bezoardicis præparari poſſunt.

*Vinum* hoc *medicatum* ſatisfaciet expectationi.

℞. Rad. Scorzonæ.

Tormentill. ana ℥iij.

Herb. abſynth.

Carduiben. ana Miij.

Scordii Mij.

Menthæ Mſ.

Nuc. Moſch. ℥iſ.

Zedoar. ℥ij.

Macis ℥ſ.

Flaved. Cortic. Citr. rec. detract. ℥ſ.

Incifa groſſe d. ad chart.

S. Species zum Präſervativ. *Wein/ alle Mahlzeit den erſten Trunc/ davon zuthun.*

Ut & *Baſſamus Salutis*:

℞. Rhabarb. elect. ℥ij. incif. indatur Cucurbitæ vitreæ, affund. Vin. ad eminent. duorum digitorum, ſtent probe tecta in digeſtione leniſſimi caloris per 3. dies, quotidie bis vel ter agitando, dein affund. ol. Olivar. recent. q. ſ. & probè mixta exprimantur ſub prelo: Liquor expreſſus indatur Cucurbitæ vitreæ & ſpiritus vini abſtrahatur per

destillat, in balneo: Sic remanet in fundo oleum tincturæ Rhabarbari imprægnatum, Sign. præservativ- *Del alle Morgen einen Löffel voll in warm Bier eingenommen.*

Alvus fervetur aperta *Pilulis Angelicis* vel *Polychrestis*, quæ in minori dosi quam Angelicæ exhibentur, nec tantam post se relinquunt siccitatem.

Omnibus his palmam eripit *Elixir. Catholic. Dn. D. Geilfusii*, variorum Imperii Statuum Archiatri celeberrimi, quod alternis diebus sumptum alvum lubricitat & obstructions, viscerum tollit, infimul etiam balsamicam conservat sanguinis consistentiam.

His favente Numine divino, multos & me ipsum in pestilentissima etiam Dysenteria, inter complicatos labores præservavi, substituens interdum loco *Elixirii Tincturam Bezoard. Dn. D. Michaelis*. Vitæ purgancia & venæsectiones, Dixtam pro cujusvis consuetudine concessi liberam; Vinum jussi bibere ad hilaritatem, non ad ebrietatem, Deo verò susceptori & soli refugio omnia mente læta & pia committere. Sic non timui à timore nocturno, à sagitta volante in die, super aspidem & basiliscum ambulavi, conculcavi leonem & draconem; Nam ille Deus longitudine dierum replebit omnes in ipsum sperantes & ipsis ostendet salutare suum. Huic sit laus & gloria sempiterna.

*Sequuntur Observationes Practicæ.*

I.  
Juvenis viginti aliquot annorum corripiebatur dysenteria, tum temporis Hanoviz Epidemia, cum tenesmo & syn-

ceri sanguinis excretionem, plusquam centies surrexerat præcedente nocte, cum magna cordis anxietate, siti, vigiliis, & atrocissimis alvi doloribus. Vocatus clysterem præscripsi, quem Tenesmus non admittebat, cui tanquam urgentiori symptomati occurrebam supposito-rio ex sevo cervino, sedato hoc paulisper singulis diebus usus est enemate ex decocto florum rosarum rubrarum cum succo plantaginis & saccharo rubro. Vigiliis demulcebat emulso.

℞. Amygd. d. exc. ℥iij.

Sem. melon. exc. ℥ij.

papav. alb. ℥i℥. contusa cum

Aqu. pyror. sylvestr.

Ulmæ.

Tormentill.

contr. Febr. Malign. ana ℥j. l. a.

Emulg.

add. lap. crystall. pp.

c. cerv. ult. pp. a. ℥j.

Man. Christ. perlat. ad gratiam. S.

*Stärkende und stillende Milch vor etlich mal.*

Dolorem mitigavere pilulæ nostræ antidysentericæ numero quinq; sub tempus somni. Vires refocillavi sequenti Tinctura:

℞. Tinct. rosar. aq. dysenter. extract. ℥iv.

sir. papav. errat. ℥iij.

Misc. S. *Stärkende Tinctur.*

Sitim fallebat Aqua fol. quercus cum sirupo acetositis citri; hunc bolum magni semper fecit.

℞. Extract. Theriac.

Tormentill. aa. ℥℥.

Ol. Nuc. destillat. gr. iij.

℥ii diaphoret. ℥℥. c. conservarosarum, fiat bolus.

Evasis.

Evasit post vigesimum diem, quem charon jam cymba sua expectabat.

## II.

Hodiernis non solum medicis, sed & antiquis patribus religio fuit, purgare gravidas, ob abortus metum, qui facile sequitur, rectè Hippocrates: *Mulieri uterum gerenti si alvus multum suat, periculum est ne abortiat.* Hujus canonis veritatem expertus sum in uxore honesti civis, quæ dysenteria correpta quinto mense gravida, abortum quarto decubitus die patiebatur, subsequenti animi deliquio, fluxu continuo purulento, vomitu, extremorum frigore, & sexto die morte. Quod si legitimus instat pariendi terminus, non tantum imminet periculum, quia superveniente partu plerumque cessat dysenteria. Uxor Dn. N. nata in Brasilia, honesta sanè & modesta matrona, dysenterica sed gravida & partui vicina, sumpto pulvere cordiali cum aqua cinamomi cydoniata, peperit tertio die filium, cum sanguinis copiosa excretionem: paulo post omne substitit alvi profluvium, ego mane rediens diætam præscripsi puerperæ convenientem, cum admonitione, ne obstetrix nimium lochiorum urgeret fluxum, sicque valedixi cum gratulatione propter filium, parentis solatium & matris remedium.

## III.

Primarius quidam Civis laborabat dysenteria maligna, quem paucis hisce sed methodicè adhibitis remediis per Dei gratiam curavi.

℞. Pulv. bezoard. Sennert.

Dysent. Croll. ana ℥j.

Pannon. rubr. ℥ij.

ocul. ℥. pp. ℥℥.  
Unicorn. ver. ℥j. sumatur ℥℥.  
bis vel ter de die cum aqua pyrorum sylvestrium.

℞. Rad. Tormentill. ℥ij.

Flor. rosar. rubr.

Chamom.

verbasc. ana M℥.

sem. plantag. ℥ij. incis. coq. c. lact.

colat. ℥x. add. sev. cervin. ol. Hyperic. solut. ℥℥.

℞. succ. plantag. ℥j. Misc. f. clyster.

Unicam sumpsit pilularum nostrarum anti dysenteriacarum dosin, sicque factæ sunt excretiones rariores & non adeo dolentes: Convaluit circa diem octavum, qui erat homo exspleniatus, si credere fas est, adeoque nullis obnoxius lienis morbis, quo carebat, siquidem ante plures annos post gravissimum animi deliquium rejecerat molem quandam carnosam lieni non absimilem, quam duo Medici vocati una cum chirurgo pro vero habuere liene, ipsius vasa, tunicam & parenchymaticam substantiam demonstrantes, cum prognostico, brevi mortem subsequuturam. Verum duo illi Medici jam dudum hinc emigrarunt, vivente in hunc usque diem cive hoc sano & incolumi, præterquam quod continuaces semper patiat alvi obstructions: meo judicio latuit massa hæc parenchymatica in ventriculi fundo, ex cruore ibidem extravasato genita, sic memini legisse me in Ephemeridibus medicorum Germanorum, (nisi me mea fallit memoria) quendam melancholicum per longum tempus de ventriculi morsu à rana, quam ibi nutriti persuasum habuit, conquestum fuisse,



fuisse, in cujus ventriculo post mortem aperto inventus fuit quidam tumor carnosus ranz non absimilis.

## IV.

Vir 40. annorum diu gestârat ulcera pedis manantia, quæ (me dissuadente) sanaverat chirurgus eo tempore quo dysenteria maligna in plures Hanovix incolas sæviret, qua brevi post & hic affligebatur cum vehementissimis & lethali- bus symptomatis: Fateor & coram supremo respondebo iudice, me generosa adhibuisse remedia, sed frustra, semper in deterius ruente malo, ex quo tandem obiit. Nonnemo ex amicis opinatus fuit, me non veratentare artis prælidia, quod ut plurimum medicis contingit, si res pro voto non succedat. Respondi ego cum Jacobo: Num pro Deo ego sum? Et cum rege Israelitarum, respondeanti mulieri exclamanti ad eum, salva me Domine; Te salvet Dominus: unde te possum salvare? De arca vel de tortulari? Et bono fui animo, qui, cum ille meam accusaret fidelem operi, ego ejus ridebam stultitiam & ingratitude. O miseram sortem medicam, inquit Thonnerus, vel in hac mea grandava octogenaria ætate deplorandam. Cum tam fidelis opera diurna & nocturna cura ac sollicitudo sæpius hæud pro meritis muneratur, imò non rarò cum disgratia compensatur, præsertim si medela non succedat ex voto, absque ulla medici culpa, sed mere fatali ipsius morbi per- vicacia, ut pœnitentia sit cum cordolito suppetias tulisse. Ast æquo animo fe-

renda, quæ inopinatò accidunt & sunt immutabilia.

## V.

Magnam imaginationis vim esse etiam hoc in morbo maligno, ex se- quenti patet casu: Pistoris filius duo- decim annorum dysentericus, cum pe- riculosè admodum ægrotaret, media nocte petiit hælæcem, quem cum pa- rentes obtulissent, totum comedit. Cer- tum hoc esse insæcutorum mortis signum putabant mœsti parentes. Verum even- tus longè aliud docuit, sedato enim ap- petitu cessavit fluxus cruentus, & æger præter omnium expectationem con- valuit.

## VI.

Malignitas sæpius totum inficit cor- pus, ut etiam post fluxus cruenti & do- loris cessationem per longum tempus ægri adhuc conquerantur de artuum lassitudine, vertigine & totius corporis languore. Matróna fluxui hæmorrhoidum aliàs obnoxia, à periculosa pilulis nostris antidysentericis liberata dysen- teria variis adhuc per semestrem tentaba- tur insultibus, donec subortâ in mala dextra inflammatione & apostemate in- tegræ restitueretur sanitati. In infan- tibus vidi post dysenterix cessationem spinam ventosam, varia ulcera & can- crofa tubercula. Memini etiam, re- ferre celeberrimum Horstium, post dy- senteriam ortam fuisse ophthalmiam, arthritidem vagam & tandem in genu apostema. Possent producere varios istiusmodi casus, sed hi pro morbi hujus indole cognoscenda nunc sufficiant.

DISPUTATIO XXIV.

De

COLICA,

RESPONDENTE

JOHANNE HENRICO HAPPEL, Kirchhainá Hassō.

**O**Mnium qui vivunt miserrimam peregrinantium conditionem esse, viator, sive per aperta camporum spatia, sive vastissimas æquoris aquas dulcem tendat in patriam, iniquæ & adversæ ubique coactus fortunæ acerbitates persentire, meritissimè conqueri potest, cum omnia ferè sub dio in ejus perniciem videantur conspirasse. Ipse æther ferventissimo mox exæstuans calore corpus ejus sudore diffluere facit: mox sævisimo horrens frigore omnes ejus congelat vires: Aëris nimium humentis inclementia, jam nimia ferventis siccitate fauces ardore urente intemperies variè affligit: Imo ipsa terra nunc montium asperrimorum & præruptorum, præcipitumque collium altitudine, sylvarum solitudinumque tristissima faciei de felici in exoptatissimam patriam adventu desperationis metu, anxiam percellit mentem: Et quorum maximam sævitiam verbis describere nequit, ventorum scilicet horrendis procellis dirisq; turbinibus, toto equidem itinere nihil tristius molestiusque accidere sibi, altis conqueritur suspiriis. Æquora enim si naviget, tantos ibi experitur Austri Boreæq; maria cœlumque rapide secum ferentium rugitus & murmura, ut ventis submersa puppis aquis obruta omnem vitæ spem abjicere jubeat. Nec si per latos campos inceptum emetiatur iter vento-

rum sævitia exemptus est, cominus & eminus cum illis & ab utroq; latere colluctari necesse habet. Tantis difficultatibus, tantis molestiis peregrinantium subjicitur vita! Vita nostra nonne tota peregrinatio est, ubi nemo mortalium adeò beatus, qui non, eheu! sæpissimè adversis fortunæ ventis concutiatur, & cum plurimis valetudinis suæ hostibus conflagrare in gratis cogatur? Inter quos Colica sonoræ tempestatis instar intus furens tanta cum sævitia concutit viscera, ut vite navicula, ancipiti periculo fluctuans, parum absit, quin evertatur & submergatur. Cujus tanta quandoq; crudelitas, ut afflictæ centies morbo brevi jugulante doloresque abrumpente decumbere malint, quàm crudelissimæ hujus torture perpetuò tolerare sævitiam. Hujus naturam præsentis Disputatione describendam antequam aggrediamur Benignissimi Spiritus devoto pectore & ardentibus precibus invocamus auxilium.

THES. I.

Medicus ad ægrotum accersitus nec morbi nomen, necque nominis derivationem, nec aliud quicquam primario attendit, solum ad symptomata ægrum instantia cogitationes dirigit, ut exinde certam morbi speciem determinare possit. Hinc perfectam Colicæ cognitionem melius acquiri non posse existimo, quàm si primò ejus phænomena &

gg 3

appa-

apparentias consideremus, propter quas hominem Colica laborare dicimus, & post harum causas explicatas ad ipsam medendi methodum transeamus; Ut igitur omnia ritè & decenter, sit

THES. II.

Tum demum & decumbentem Colica laborare dicimus, quando de dolore abdominis profundo & fixo cum torminibus & rugitibus, alvi astrictione, ut & urinæ parca excretionem conqueritur. Vel quoties vehementem abdominis dolorem, cumque lacerativum pungitivum & vagabundum cum umbilici jam prominentia & hypochondriorum inflatione, jam eorundem subsidentia & umbilici versus inferiora retractatione percipit. Supervenit vomitus biliosus, acidus, pituitosus: vel saltem continuum vomendi desiderium & nausea angit: alvus interim est astricta, & urinæ excretio in totum suppressa.

THES. III.

Hæ apparentiæ ut clarius non nihil explicari & intelligi possint, quædam extra ordinem ex œconomia animali præmittenda esse operæ pretium censemus, hæc tæus in lectionibus publicis & privatis, ut & disputationibus à Domino Præside sapius ventilata. Notissimum autem esse puto, cibum ori ingestum ibidem variè pro futura chylicatione in ventriculo præparari, dum à dentibus tanquam à molenda in minutiora conteritur & confringitur, quem saliva humectat, ut à lingua pistoris fungente officio commodius subigi possit, & ulterius in œsophagum protrudi, à quo, musculis suis ita à naturâ fabricatis, ut Spiritus animales certo &

convenienti modo influentes recipiant; ulterius offertur ventriculo, ollæ naturæ, ad fermentationem (coctionem primam aliàs dictam) subeundam destinatæ. Hic liquor acidus ex mediæ ventriculi tunicæ glandulis, in quibus ex sanguine arterioso & liquore animali generatur, per tubulos & poros in cavitatem ventriculi effusus, omnem cibum, cujusque qualitatis saporis & odoris ille fuerit, adjuvante materia subtili, mixtione soluta in minutissimas confringit portiones & resolvit per modum quendam fermentationis, quæ tamdiu durat, donec omnis cibus in unam tandem coierit massam. In hac fermentatione quoniam ex intimis sit resolutio, portiones cibi minimæ à se invicem recedentes majus occupant spatium, & ventriculum intumescere faciunt: peractâ verò illa, cessanteque fermentantis massæ motu, ventriculus sua sponte subsidet & cœventibus fibris chylus absque ulla facultate expultrice in intestinum duodenum prolabitur, ubi à duobus liquoribus, altero naturæ menstruo, ab utroque latere scaturientibus, in effervescentiam novam priori longè citatiorem rapitur, in qua crassiores ejus partes ad inferiora intestina naturæ juxta leges præcipitantur, tenuiores verò & subtiliores versus intestinorum latera vibratæ minutissimos partim vasorum lacteorum, in quibus lac æmulantur, partim venarum Mesaraicarum poros & meatus ingrediuntur, ut sanguis hic, in corde vero spiritus vitales exinde elaborentur. Quæ cum prolixius alibi fuerint proposita, in his quæ ad institutum nostrum facere videbantur acquiescimus: veritatis tamen avido eruditam de coctione in ventri-

ventriculo dissertationem Dn. D. Andree, Professoris in Academia Francofurtensi ad Oderam publici celeberrimi, commendamus.

## THES. IV.

Observari deinde necesse erit, vitam nostram tamdiu durare, quousque succus nutritius perenni distributione omnibus partibus communicatur, quod in corpore nostro præstat liquor vitalis sive anima vegetativa, & animalis sive anima sensitiva. Liquoris vitalis certitudo tanta est, ut nemo unquam illam negaverit. Liquor vero animalis, quamvis ob naturam æream & subtilissimam sensus fugiat, ex operationibus tamen quibus se manifestissime prædit, certissime probatur. Hic ex subtilissima & maxime activa sanguinis vitalis portione per solam cribrationem per angustos arteriarum carotidum ipsiusque cerebri poros separatus à crassioribus sanguinis portionibus, per proprios ductus & canales in universas corporis partes, cum pro succo nutritio partibus apponendo, tum pro sensu & motu præstando, continuè defertur & influit. Siquidem omnibus partibus sensu præditis natura fibras nerveas, alibi sanguine circumfusas, alibi verò ex sanguine concessit, à quarum motu spiritus animales nunc in hanc nunc in illam determinantur partem. Si enim fibra illæ nerveæ, spirituum animalium copiâ ubique refertæ & quasi distensæ, à tangibilibus ictibus feriantur, impulsu quemlibet per nervorum ductus ad commune sensorium deferunt, non aliter ac fidium chorda in uno extremo pulsata in momento in altera extremitate similem excitat motum. Quod si motus ille fibrillarum nervearum fuerit

proportionatus juxta naturæ leges positosque limites, nulla in corporis œconomia advertitur ἀταξία: quamprimum verò impetuosè moventur, convelluntur, corrugantur aut in suo situ turbantur, dolor pro diversitate objecti improportionati vel lacerativus, convulsivus, pungitivus, distensivus aut gravativus. Ipsorum etiam spirituum animalium ordo non parum turbatur, cum in varias anomalias rapi videntur.

## THES. V.

Sicut enim cæteri sensus externi, quamdiu organa ipsorum ab objectis proportionatis & mediocribus naturæ amicis afficiuntur, nullas exorbitantias committere solent, ita etiam hoc in sensu tactus observari solet, utpote qui cum reliquis in sensationis ratione formali, motu scilicet sive pulsatione, convenire videtur, ut non absque ratione unicum saltem omnibus animantibus inesse sensum, nempe tactum, à nonnullis defendatur. Nam quoties radii luminæ in retinam tunicam citra violentiam reflectuntur. Quoties percussus æt mediocriter auditus pulsat organa: quoties tenuia corpuscula tunicam internam narium fibrillasque linguæ mediocriter afficiunt & movent, toties visus, auditus, gustus & odoratus citra ullam exercentur molestiam & animæ sensitivæ perturbationem. Verùm si non servatis limitibus incongruum quid & improportionatum in sensoria irruit, statim molestia oritur, & vis spiritibus animalibus eorumque continentibus vasis infertur, unde strepitus, terrores, fœtores, tinnitus, machinæ concussio, vomitus, diarrhœæ, animi deliquia, aliæque graviora mala. Tali modo etiam similes.

similes *et ruzix* in sensu Tactus ejusdemq; organo facile ab objecto medioeritatem excedente excitari solent, de quibus nunc pluribus.

## THES. VI.

Dolor ventris, quem pro primo affectus Colici Phænomeno posuimus, quandoque est profundus & interna viscera magis affligere videtur, & quamvis externè ad eò exactè circumscribi nequeat, situm tamen intestini coli non obscurè delineat. Alvus plerumq; segnis est cum flatuum retentione, qui cum boatibus murmure & rugitu per intestinorum longitudinem explosi tunicas distendunt, cavitatem dilatant, fibrasque extendendo & quodammodo solvendo favos excitant dolores. Oriri malum tum dicimus à debita fermentationis in ventriculo ut effervescentiæ in duodeno defectu, quam inseparabiles comites, chyli frigida, pituitosa & viscida intemperies, aut nimia ejusdem aciditas subsequuntur. Chylus itaque sive ex ventriculi vitio, sive bilis oleositate, aut succi pancreatici vitioso caractere aciescat, facilinè fibras intestinorum pungendo & vellicando tales dolores excitare potest, præprimis in illis, qui hæreditario jure ad hoc malum sunt dispositi, quam dispositionem in hoc consistere statuimus, quod à prima infantia fibras intestinorum valde debiles & tremulos nacti sint, quæ etiam à levissimo objecto improporcionado cum doloris sensu affici possunt, hinc morbum hunc hæreditario jure à parentibus in liberos propagari sæpissimè observatur. Quod simucus ille qui interiorem intestinorum obducit crustam, quem arterioli exsudare credimus, ob sanguinis dyscrasiam degeneret, & una cum bile &

succo pancreatico, vel innoxiiis adhuc, vel etiam corruptis, vitiosè effervescat, dolores colici in jejunis etiam & quorum intestina ob longiorem in ediam sunt extenata, excitari possunt. Et cum flatus generari videamus, quoties salia volatilia oleosa incidunt in pituitam, statuimus volatilis bilis portiones in lympham crassam impingentes eam in subtiles halitus & flatus resolvere, qui cellulas intestini coli distendentes fæces retardant, & animæ sensitivæ debitum influxum denegant, unde alvi tarditas vel omnimoda constipatio.

## THES. VII.

Alterum quod notavimus phænomenon, erat parca urinæ excretio. Intestina enim à flatibus distensa majorem requirunt locum, unde vicina vasa emulgentia comprimunt, ut materia pro generanda urina ad renes deferri nequeat: vel saltem ureterum meatus per compressionem occludunt, ut nec segregatum serum à sanguine ad vesicam amandari possit, aut diutius in vesica asservari. Quæ verò excernitur biliosa est & valde tineta, quoniam bilis in propria vesicula ob distensionem colligi nequit, sed regurgitat & effunditur in massam sanguineam, ubi abundantius collecta urinam intensiori saturat colore.

## THES. IIX.

Interdum tamen observantur dolores ventris vehementiores lacerativi & lacerantes, qui ad tactum etiam exacerbari videntur. In lumbis crudelis percipitur dolor, umbilicus quandoq; prominere & elevatur, mox versus interiora retrahitur & subsidet cum hypochondriorum molestissima vellicazione. Hujus colicæ, quæ frequentius affligit, longe aliam causam

sam

fam subjectumque esse multa persuadent. Intestina enim quæ alias chyli fecumque receptaculum sunt, omni carere culpa statuimus, id quod & doloris ratio situsque solidissime probant. Si enim materia peccans in intestino colon stabularetur, ab unius aut alterius cathartici exhibitione, quod in priori fieri videmus, facile cessaret dolor, à quorum propinatione tantum abest ut juvetur morbus, quin potius vehementius exacerbetur. Deinde cum dolor non sit adeo profundus sed vagabundus & lacerativus, indubitatum nervosi generis affectionis testimonium exhibet. Cum ergo nec ex ventriculi nec intestinorum vitio dolorifica hujus contractionis & torturæ causa sufficiens deduci possit, merito partem affectam statuimus esse mesenterium, commune illud variorum succorum receptaculum, in quo plurimorum nervorum est congeries: in cuius plexus nerveos cum liquor nervosus præternaturaliter constitutus deponat recrementa sua salina & scorbutica, illa ad orgasmum usque collecta sua sponte effervescent, & fibrillarum sensibilibum contractiones dolorificas excitant, sæpius tamen ante plenitudinem aggravativam à lymphæ sive sanguinis, fibras alluentis, particulis diversæ naturæ ad effervesendum mota, plenitudine irritativa totum contrahunt mesenterium, & vellicando umbilicum nunc prominere nunc subsidere faciunt, hypochondriis unâ cum abdomine nunc distensis nunc collapsis apparentibus. Tales particulas sibi invicem occurrentes varias effervescentiæ species luctâ sua producere, ex febrium differentiis, dolorum diversitate, aliisque evidenter demonstratur. Vidit illas adhuc tumultuan-

tes in urina (quod admirationem & attentionem meretur.) Dominus Doct. Cnoffelius, de quo in anno s. Ephemer. Medicorum Germanorum.

## THES. IX.

Alvus est obstructa cum urinæ vel totali suppressione, vel saltem stillicidio, propter intestina simul in diversis locis variè diducta aut retracta, fibrarumque motus perturbatos & inversos, Uretères etiam propter motus istos spasmodicos corrugantur & crispantur, quæ aliàs in admittendis istiusmodi corrugationibus non admodum difficiles sunt, ut in dolore nephritico clarissime observare licet.

## THES. X.

Interdum bilis flavæ aut prassinæ ingens copia durante paroxysmo impetuosò vomitu rejicitur. Ex quo non statim sequitur, quod in ventriculo & intestinis hæc collecta morbum produxerit, nec quod in propria vesicula aut stomacho ad plenitudinem coacervata facultatem expultricem stimulerit: quin potius vomitus ille est symptomaticus, excitaturque, quatenus bilis in cystide sua contenta propter viscerum spasmos inde exprimitur, & in ventriculi cavitate defertur; vel quatenus ob consensum nerveum membranæ vesiculæ felleæ & ventriculi emulgentur, quod & aliis humoribus in hypochondriis contentis contingit, hinc ipse succus pancreaticus, non raro per aciditatem suam sese prodens, sæpius per *ἀναύρατον* eliminatur. Ubi verò causa non est sufficiens ad vomitum, utpote qui est vehemens & valida ventriculi concussio, movendum, continuum tamen vomendi desiderium cum molestissima nausea inde excitari solet.

h h

THES.

## THES. XI.

Has putamus causas proximas & continentibus esse apparentiarum, colicum affectum concomitantium. Remotiores possunt esse variæ: Temperamentum pituitosum, biliosum, & melancholicum, ætas virilis & vitæ status sedentarius, quo & referenda nativa illa ad colicam in utero materno contracta dispositio, de qua supra, plurimum ad morbi hujus genesin conducunt, ut & sex res nonnaturales, aer nempe frigidus, calidus: cibi pingues, crassi, fœculenti, acidi: potus vappidus & sulphuratus; motus nimius; quies excedens, vigilia, somnus, ira, mœror & tristitia, quæ omnia strenuè suam, licet modo diverso, ad colicæ productionem conferunt operam. Huc etiam referimus causas præternaturales, quatenus morbi prægressi materiam ad intestina transferunt, coctiones & fermentationes depravant, præprimis verò intemperies cerebri, sanguinis, lymphæ aut ipsius liquoris nervi à longo tempore contractæ, efficaciter ad colicam inducendam concurrunt.

## THES. XII.

Ex quibus omnibus varias possumus elicere differentias: dum alia est intestinalis, eaque iterum flatulenta, pituitosa & biliosa, alia verò Mefaraica sive convulsiva & scorbutica, eaque vel benigna vel maligna. Alia est recens, alia inveterata, simplex vel composita; alia periodica vel continua. Alia est vera, vel notha & spuria, ad quam dolores ventris, qui à fortioribus & acerbis medicamentis, potu & cibis inassuetis oriuntur, ut & nephriticam, cum calculus quandoque pro colica & contra, ob affectuum ho-

rum difficilem à se invicem distinctionem, judicetur: Tum etiam Hystericam, quatenus convulsiones & motus spasmodici in mulieribus suffocationibus uterinis obnoxiiis sæpissimè pro colica tractantur, referimus.

## THES. XIII.

Verùm, cum nihil majorem medico apud ægrotos & adstâtes conciliare possit auctoritatem, quam de futuris contingentibus certa quædam proferre præsentia, ad prognosin progredimur, & colicam ex intestinorum distensione aut punctione, sive à bile, flatibus aut succo pancreatico proveniat, curatu non adeo difficilem pronunciamus, cum ab unico etiam purgante, carminativo, aut acidum saturativo compesci observatum fuerit. Majori autem periculo exposita est Mefaraica illa convulsiva, quam gravissima nonnunquam excipiunt symptomata, passio iliaca, epilepsia, paralysis: Siquidem sanguis, ob fibrillarum corrugationes in suo motu impeditus & plus justo in tubulorum interstitiis coacervatus inflammationes parit, unde Miserere mei & gangræna. Sæpius particule irritativæ motu retrogrado cerebrum occupant, & spiritus animales amplexæ illos in varias anomalias secum rapiunt. Non raro nervorum orificia aut ipsam etiam spinalem medullam occupantes mox universalem mox particularem corporis & membrorum causantur resolutionem. Est itaque gravissimus affectus, vitesq; fortes & integras requirens, hinc gravidis, puerperis, senibus, aut aliis morbis, exhaustis viribus, superveniens plerumq; periculosissimus. Certissimum etiam mortis periculum denuntiatur, si singultus, delirium, vigilia, sudores.

Sudores frigidi & extremorum refrigeratio à morbi vehementia superveniant, tum enim vix ac nec vix quidem, ægrum evasurum pronunciare poteris.

## THES. XIV.

Curationem primæ Colicæ speciei, cum levior sit, & ex scorbuticæ Therapeia facile erui & addisci possit, peculiariter pertractare supervacanei censemur laboris. In Mefaraica verò duplicem curationem, in & extra paroxysmum, ipsa suadet ratio. In paroxysmo, monente Willisio, omnes suas curas Medicus ad duas has indicationes anxie dirigere debet: nempe 1. Quomodo materia illa morbifica plexibus mesenterii nerveis infixæ refrænetur, & continui solutio tollatur. 2. Cum magnus adsit spirituum animalium furvor, qui sæpius furore quasi concitati curationem ad se divertunt, quomodo illa exandescentiademulceri & sedari possit. Prius obtineri poterit clysteribus leniter evacuantibus, artiscorbuticis, diureticis, discutientibus & resolventibus: Posterius præstabit anodyna, placativa, & mitigativa, ut & opium, ad quod in casu extremo prudenti tamen circumspæctione tanquam salutis anchoram quandoque confugere licebit.

## THES. XVI.

Commodissime ut plurimum curationem à clysteribus auspiciamus, qui quod foris externè abdomini applicati, hoc illi intus præstare videntur, dum diffusi in intestinis corundem potulos intrant, & corpuscula resolventia expirant, quæ materiam morbificam aggressa temperando & attenuando eam corrigunt, ut vel fibrillæ illæ dolerentur, vel ad inte-

stinorum cavitatem deducantur. Ejusmodi clysteres præparari possunt ex emollientibus, demulcentibus, & anodynis, v. g. ex radic. alth. liquir. lilior. alborum, herba malv. bis malv. althæ. parietar. branc. ursin. violar. flor. chamom. sambuc. melilot. hyperic. verbasc. sem. alth. carv. cumin. fœnugræc. baccis lauri, juniper. Colaturæ addantur primo benigniora temperantia & resolventia successu verò temporis nonnihil fortiora ex hier. pier. Elect. diacarth. diacathol. diaphœnic. cassia & aliis substituuntur.

## THES. XV.

Verum hæc & alia sæpius irritò exhibentur conatu, & à morbi violentia eluduntur, clysteribus non solum statim sine ullo levamine redditis, sed & omnibus purgantibus exhibitis in abdomine subsidentibus. Siquidem intestinorum fibræ adeo sæpe sunt corrugatæ, ut nec anima sensitiva excitari, nec illa in motum peristalticum cieri queant. Tunc necessario ad validiora confugimus, quæ quidem etiam particulis subtilibus, rigidis tamen & durioribus, constant, ut fibras in debitum situm reducere queant. Videmus sanè motibus convulsivis & Epilepticis correptos, si implicatæ manus & contracti digiti ab astantibus sensim & placidè in rectum extendantur, citiùs à paroxysmo liberari: Eodem modo spiritus animales facilius munere suo fungi poterunt, fibris corrugatis à medicamentis firmiter illis adhærentibus, easque validius in partem contrariam vellicantibus, iterum debito modo extensis. Atque hinc est quod ab usu horum medicamentorum primo dolorem exacerbari observemus,



quitamen postea in totum remittit. Laudamus itaque clysteres antimoniales, quales apud Riverium, Sennertum aliosque repetiuntur, non semel urgente sic necessitate, felici cum successu exhibitos. Purgantium verò usum quod attinet, ea improbamus potius, tum quod dolorem exasperent, tum etiam quod mortem accelerent, id quod Clariss. Wepferus celeberrimus Helvetiorum Medicus in Ephemeridibus Naturæ Curiosorum confirmat.

## THES. XVII.

In applicatione fomentorum, & impositione Topicorum summa cum cautela procedendum esse jubent practico- rum experientia. Calida enim illa carminativa, & discutientia, quæ communiter imponuntur, ex tegulis calefactis, sacculis, milio tosto, arena & fur. uribus herbisque resolventibus & intense calidis repletis, sæpissime manifesto cum agri exitio adhibentur: Quia salina illa recrementa, magis magisque ab illis agitata, intensiorem excitant calorem, imò inflammationem intestinorum & mesenterii producant, tandem in abscessum desinentem, qualem in dissecto cadavere prælaudatus Wepferus observavit. Nobis ea maximè placent, quæ sedandi & præcipitandi vi pollent: v. g. Aqua arthritica ad extra. Spir. salis armon. Spir. lumbric. terrestr. liquor nervinus Generalis Rabenhaupti, qui omnibus palmam eripit. Oleum Saponis, ranarum; quibus alia carminativa successu non contemnendo addi poterunt.

## THES. XVIII.

Interea antiscorbutica & diuretica internè frequentius exhibeantur, quæ materiam morbificam fundant, secumque ad vias urinarias deferant, qualia sunt: Aqua antiscorbutica calida, vel prout ratio morbi & temperamenti exiget, frigida Timai à Guldenklée. Physogona, specificica Hertodi ex stercore columbino, quam cum internè tum externè commendat Præses. v. g.

Æ. Aquæ specif. Hertodi contra Colic. lic. ʒj.

Spir. croc. compos. ejusd. gutt. viij.

Sal. succin. volat. g. v. M.

Æ. Wasser gegen das Reissen auff einmal. Tinctura Tri vera, Spir. sal. armon. simplex & compositus. Mixtura de tribus reformata vel potius aucta, quam ita vocare lubet, ne contradictionem in terminis committam, si illam mixturam simplicem compositam vocavero. Interim credas, hanc simplici multo esse efficaciorē, & in movendo sero celebrem. Spiritus Terebinthinæ, Sal volatile oleosum Sylvii, pulvis corticum Aurantiarum, aliaque balsamica continui solutioni occurrentia, & vitiosum acidum emendantia, id quod Tinctura Proprietatis Mynsichi itidem præstabit. Ego omnibus præfero Tincturam Antimonii à solertissimo Castellano- rum Pharmacopæo & Chymico Jacobo von Dohren præparatam & elaboratam, quam apud Dn. Præsidentem videre & degustare conigit. Hæc certe ut in aliis tum in sanguinis tum lymphæ vitis, ita & in hoc gravissimo abdominis morbo suam meretur laudem ad gutt. xxx. in Aqua

Aqua humbric. Magistrali frequenter exhibita. Ex his & aliis varia formula ab artis perito, cui soli medicamenta præscribere competit, pro aratis & temperamenti ratione concinnari poterunt. Quod si verò fecundiores materiae Medicæ sylvam tam quoad simplicia quam composita desideres, tibi instat omnium Systema universæ materiae Medicæ Giesvveinii, nuper recens editum, commendamus.

## THES. XIX.

Sæpe spirituum animalium exandescencia, concessis morbo inducis, gravius portendit malum, & urgentioris symptomatis induit rationem; huic nisi tempestivè occurratur, de ægri salute & vita erit conelamarum: Hinc, quoniam distante Curcio, Tempora præsentia & fœgnes medicos & lenta remedia non expetunt, mitigativa & anodyna præ omnibus, seposita etiam paulisper ordinaria methodo medendi, exhibenda erunt. Ubi varii varia jactant: Ego in Theriaca cœlesti nuper à prælaudato Dn. von Dohren Castellis præparata acquiesco, utpote quæ hætenus omnium satisfecit expectationi. Siquidem hanc in se efficacem reperit Venerandus Senex, Vir longo rerum Medicarum ulu, & innumerorum casuum tam in Apollinis quam Martis castris varietate, Experientissimus, Dominus Doctor Angelocrator, Archiater & Consiliarius Hassiacus gravissimus. Hanc in serenissimi nostri Principis, Domini nostri Clementissimi periculoso intestinorum morbo, referente Domino Præsidente,

felicissimo cum successu sæpius exhibuit Nobilissimus & Experientissimus Dominus Doctor Holstein, Archiater Hassiacus & rerum chymicarum expertissimus. Quibus facile calculum adder Celeberrimus Castellanorum Practicus & Physicus ordinarius Dominus Doctor Röler, Archiater iidem Clarissimus, qui innumeris casibus Theriaca cœlestis encomia confirmare poterit. Inter anodyna referimus etiam aquam theriacalem, quæ vel per se vel cum aliis mixta exhiberi debet. Nec sequens pulvis, ad imitationem pulveris à Celeberrimo Domino Doctore Etmüllero, confirmata eruditio- nis Medico & Professore Lipsiensi publico, in infantum torminibus commendati imitationem præparatus, erit inefficax

℞. Ocul. Cancr. ʒss.   
 C. C. f. Δ. ppti ʒj.   
 Corall. rubr. præp. ʒss.   
 Myrrh. rub. pr. vj.   
 Theriac. cœl. gr. iv.   
 Sal. vol. oleos. Sylv. gutt. vj. M. f. pulvis.

Quibus volupe est statim ad opium confugere, & aliorum monita alto despiciere supercilio, illi tam facile famæ suæ incurrere nexos, quam facile agrotum ad plures abire jubebunt. De cuius abusu lege utilissimam Domini Præsidis de opiatis disputationem, in qua tantum abest, ut opiata reprehendat, ut potius recordiam in præparando, & plusquam barbaram nonnullorum in propinando audaciam, Censoria castiget & perstringat gravitate.

hh 3

THES.

## THES. XX.

Interim cordialia & confortantia quae frequenter exhibenda erunt. v. g. Aqua Anamomi hordeata: perlarum officinis usitata: Nucis Moschat: è Typhis Cervorum, è toto citri, florum arantiarum, cordialis frigida & calida, Danica rubrica, Zedoaria anisata. Spiritus confortativus per se vel cardamomifatus, salis armoniaci anisatus, succinatus coralliatu, corticibus aurantium imprægnatus. Julepus gemmatus, confectio alkermes, de Hiacintho. Syrupus liberantis, è toto Citto, rubi idæi, cariophyllorum. Pulvis Diachermes, cordialis pretiosus, Pannonicus ruber &c. quæ à prudentiori Medico in formulas facile redigi queunt.

## THES. XXI.

*Extra paroxysmum, jubente sic indicatione præservatoria, causa morbifica tollenda, sive illa in liquore nerveo sive arterioso hæreat, & purgantibus, vomitoriis, venæsectione, expugnanda. Post aperta chalybeata aliaque æstum succorum temperantia & alterantia in usum vocanda, qualia sunt etiam omnia testacea humorumque acrimoniam imbibentia ex ebore corall. oc. S. Matre perlar. C.C. &c. Primas tamen sibi hic vendicant acidulæ, quæ refrigerando, præcipitando & evacuando prolunt. Nec non serum lactis tamarindinata, vel succis anti-*

scorbuticis imprægnatum. Accurata victus ratio, servanda, fugiendo cibos flatulentos, crudos, viscidos, fumosos, sale muriatico conditos, aut fumo induratos. Potus nocet gelidus, præsertim si glaciæ aut nive sit in frigidatus, cerevisia recens, crassa, turbida, non bene cocta & defæcata. Vina sulphurata, Francica, acida, Alsatica nonnulla, & Austriaca nonnulla calci affinia, & aliqua ex Necceranis, quæ non minus male in vulgari rythmo audiunt:

Franken-Wein  
Krancker Wein/  
Neccar-Wein  
Schlechter Wein  
Rhein-Wein  
Sein Wein.

*Econtra laudantur cibi boni succi & eupepti, aromaticis, salvia, roremarino, thymo, croco, modicè conditis vel etiam hepaticis, spinachia, asparago, endivia, acetosa, cichoreo, capparibus aliisque alterati. Commendatur cerevisia clara, tenuis & diueticæ. Vinum Rhenanum, Mosellanum, è mitioribus: Necceranium, Helveticum rubrum, & quod caput fere est, Hirschstadiense & Michelbacense, Moguntinæ ditionis prope Aschaffenburgum, quæ arcanum quoddam contra Colicam, podagram & calculum possident. Tantum!*

Deo soli laus & gloria in perpeuum.

DISPU.

## DISPUTATIO XXV.

De

## HYDROPE, Von der Wassersucht.

RESPONDENTE

MARTINO JOHANNE HÆSBÆRT. Clivi-Clivenfi.

## THES. I.

**Q**Uod Germanis die Wassersucht / Latinis κατ' ἰσχῆρ Hydrops à Græcorum ὕδρω aqua & ἄψ oculus live vultus; vel etiam Ascites, quia abdomen instar ἀσῆς utris turget, dicitur. Verum cum hæc valde trita sint, insuper etiam grammaticæ denominatio plane nihil ad Medicam Hydropis facit cognitionem, nolo in re inutili & Medico cordato indigna tempus terere, sed describam medicè hunc affectum, quod sit:

## THES. II.

**T**umor abdominis & plerumq; etiam pedum, à lymphæ in abdomine restagnante ortus.

## THES. III.

**N**Otari autem velim, dari in corpore humano peculiaria quædam vasa ex pellucida ac tenuissima pellicula constantia, valvulis suis donata, & peculiarem liquorem lymphæ dictum à circumferentia & omnibus partibus totius corporis ad comunem sanguinis fontem (cor) deferentia. Vasa hæc cum omnibus in partibus succum nutritivum à nutritione residuum, ut paulo post dicetur, suscipere debeant, innumerabilia sunt, nec certo determinari possunt, quoniam eo ipso quo liquor quem continent vel exhalat vel effunditur penitus disparent, & ob suam tenuitatem & pelluciditatem à subjectis vasibus &

membris discerni nequeunt, ut loquitur *Celeberrimus Practicus & Anatomicus DIEMEBROCK in C.H. Anat. p.m. 98.*

## THES. IV.

**C**UM n. singulis pulsibus eò ipsò quò arteriæ intumescunt per poros tunnicarum quædam sanguinis particule & ad nutritionem aptæ in tubulos partium egrediantur, neq; tamen omnes nutritioni uno momento impendi possint, quod reliquum est torrentis instar tubulos trahit & à phasis Lymphaticis susceptum tandem diversis ostiis in sanguinis oceanum, cum paulò ante chylo & sanguinè fuerit mixtum, denuò effunditur. Ex quibus evidentissimè patet, lympham constare ex succo nutritio & spiritibus animalibus, qui delassati quasi & in rorem mutati idem iter cum succo nutritio emetiuntur, & in corde cum vivacioribus sanguinis corpusculis resecti iterum juxta motus leges cerebro advehuntur: neque enim possibile est propter obstantes valvulas, quas in vasis lymphaticis è Neotericis elegantissimè demonstravit FRID. RUYSCH, celeb. Haga-Comitiis Anatomicus, ut alium lymphæ motum in statu naturali œconomix animalis admittere possimus. Quæ latius tum in collegio publico tum in privato ad Praxin TILMÆI à GULDENKLEE deduxit semper mihi Parentis instar colendus Dn. Doh.

Doct. WALDSCHMIED, Hospes & Spatio Anatomicorum oculos effugerint, hactenus Præceptor ætus dissimilis. T. VII.

## THES. V.

**N**Everò nomen lymphæ Tibi imponat, advertendum est, liquorem hunc propriè lympham dici & quam maxime differre à nonnullis aliis succis fermentativis, qui ope glandularum conglomeratarum in corpore humano elaborantur, nec nisi impropriè nomine lymphæ venire debent. Sic primum illud vitale menstruum saliva in glandulis salivalibus, Famosum illud ventriculi fermentum Microcosmi *Alcahest* & *Archeus* in papillis miliaribus ventriculi, succus verò Pancreaticus à *Clarissimo* SYLVIO novis donatus elogiis in pancreate generatur, de quibus plura huc non spectantia apud *Celeberrimum* BARTOLINUM videri possunt.

## THES. VI.

**P**rogreditor his prælibatis ad causam proximam, quam lympham extravasatam vel restagnantem esse contendo. Peccat enim lymphæ quatenus sit valde aeris, vel quatenus viscida & glutinosa redditur. Utroque modo facile tenellula vasa lymphatica dilacerare potest, ut quâ datâ porta in cavitate abdominis exstillet, vel in musculos ejus effundatur: vide *Thes. 8.* Si enim viscidior reddatur, in motu suo perquam facile impeditur, & à tergo insequenti obicem ponit, hinc aucta vasa ultra Sphæram suam extendi necesse, confringit, & extravasatur. Acrior verò reddita rodendo continuum solvendo fores sibi vi quasi aperit, claustra sua perumpit, & abdomen intumescere facit ejusmodi vasorum dilacerationem facile fieri posse patet ex *Thes. 9.* cum vasa illa adeò exilia sint, ut tot annorum

## THES. VII.

**N**Equè nescius sum *Cl. SYLVIIUM* de vasis lacteis statnere, quod ego vasis lymphaticis tribuo; Nihilominus facile amborum sententias conciliari posse persuasum habeo. Siquidem non eo inficiâs, chylum causam lociam quandoque existere & in abdominis cavitate una cum lymphæ, si non semper, saltem sæpius, colligi. A solo tamen chylo effuso in cavitate abdominis Hydropem semper fieri merito dubito, cum nec ipse *Cl. SYLVIIUS* hoc adeò acriter defendisse videatur, nec Humor distensionis abdominis causa in cavitate ejus semper reperitur, sed in Tubulis musculorum, quandoque etiâ innumeris in vesiculis teste experientia colligatur. Vide *Thes. 8.* Fieri equidem potest, ut chylus viscidior restagnans in vasis lacteis mesenterii lymphæ obicem ponat, quo minus alacriter iter suum emetiri possit, quæ impedita qua data porta eructatur. Quod si ob vasorum lymphaticorum distensionem vel etiam lymphæ alio fluentis defectum vasa lactea comprimantur, vel chylus incrassetur, pigrius incedendo fatiscit & ad plenitudinem collectus molestæ sarcinæ instar in abdominis cavitate ejicitur, lympham ibidem jam dudum existentem non parû augens.

## THES. VIII.

**C**olligitur itaque lymphæ frequentissime in abdominis cavitate, eamque penitus occupat. Nonnunquâ in omento, peritoneo, Mesenterio vel etiam tunicam Hepatis inter & parenchyma reperitur & quasi propriis in vesiculis reservatur: quarum aliquas ovi columbini, alias etiâ ovi gallinæ, alias multo minoris magnitudinis in suspensi furis cava Hepatis parte, demon-

demonstravit *Guilhelmus Stratenus*. Cal-  
culum suum addit *Cl. Diembrock*, in-  
quiens: Ruptis hisce vasis (lymphaticis)  
interdum etiam contingit lymphaticum  
liquorem non effundi in abdominis ca-  
vitate, sed inter vicinas membranas ef-  
fluere, atque tunc inde vesiculae produ-  
cuntur hydatides appellatae, quibus Hepar  
interdum intus, sed frequentius foris non  
nunquam etiam mesenterium aliaque in  
abdomine partes scaterere deprehendun-  
duntur. Quandoque tamen Historiis me-  
dicis id confirmantibus in musculorum  
abdominis spatia effunditur, eosque ita  
distendit, ut abdomen ingentem in Tu-  
morem excrescat, quae Hydropis species,  
utur cognitu sit difficilior, curatu tamen  
facilior & minori cum periculo conjun-  
cta videtur. Talem Hydropis sedem, *Hip-  
pocratem* observasse ex textu videtur elici  
posse, dum poros carniū & Musculorum  
Spatia in sanis sanguine & spiritu repleri, in  
aegris sero & flatu statuit. Vidit Hydropē  
Musculorū Abdominis in celebri quon-  
dam Academiae hujus Theologo, multa-  
que notatu dignissima de eo retulit Vir  
Experientissimus *D. D. Majus*, Professor  
Medicinae celeberrimus & Praceptor  
meus aetate devenerandus. Plerumque au-  
tem fluctuat lymphā in cavitate intra ab-  
domen, cum enim plura vasa lymphati-  
ca ex Hepate prodeant, & per mesen-  
terium ramificentur, inque commune  
chylī receptaculum vel etiam ductum  
Thoracicum quotidie lympham depo-  
nant, non mirum est, si vasa haec innum-  
mera sauciata lympham adeo largitet in  
abdominis cavitate effundant.

## THES. IX.

**I**N causarum remotarum ordine stant  
omnia illa quae lympham in crassare vel

acriorem reddere possunt, praecipuis ac-  
culamus sex res non naturales & praeter-  
naturales. Aer si non solus saltem cum aliis  
concurrentibus causis lympham coagu-  
lat vel etiam acriorem reddit, quatenus  
vel frigiditate sua tubulorum infert ob-  
structionem, vel calidior partes tenuio-  
res dissipando crassiores magis magisque  
inviscat. Sequuntur cibi crudiores visci-  
diores, qui coctionem primam turbant-  
es, post ubi vis nocere solent. Prae omni-  
bus male audit potus copiosior calidior  
vel etiam frigidior: Spiritus ardentēs &  
praesertim spiritus vini, si liberalius &  
frequentius sumantur plerumque Hydro-  
pem accelerant, rationem dat *Deckerus*  
in notis ad *Barbette*, neque insolens est, vi-  
sceribus aestuantibus si copiosius frigidus  
potus ingurgitetur, Hydropem superve-  
nire, quod messoribus aliquando accide-  
re solet, de quo *Carolus Piso* & *Senner-  
tus*. Cum enim tunc pori valde sint di-  
latati & transpiratio succorum aestuan-  
tium ex improvise denegetur sanguini,  
facile fieri potest, ut & chylus & lymphā  
in mesenterio subito restagnent, & a-  
criores facti avolantibus particulis acres  
temperantibus exitum vi quasi parent in  
abdominis cavitate. Faciunt huc motus  
violenti, percussiones ventris, casus ab  
alto, a quibus causis facile rumpi possunt  
vasa lymphatica, vel lymphā in motu  
praepediri. Dissecimus, inquit *Dn. Is-  
brandus de Diembrock*, in sua Anatome  
p. m. III. in nostro Nosocomio juven-  
culam 24. annorum, quae per sexdecim  
annos ascide detenta, indeque tandem  
mortua fuerat, in qua nullius visceris  
manifestam laesionem invenire potui-  
mus: Sola aliqua vesicula lymphatica  
disrupta, mali diuturni causa fuisse vi-  
deba-

debat. Crudeliter enim à parentibus in pueritia fuerat tractata, & ictibus pedum manuumque sapissimè excepta à quibus procul dubio aliqua vasa lymphatica dudum disrupta fuerant. Sanguinis per menses & hæmorrhoides purgationes si supprimentur, plerumque accersunt Hydropem, cum serum ferè ubique coarvetur & ad plenitudinem collectum vasa lymphatica dilaceret: sin verò in excessu peccetur & sanguis nimium evaquetur, brevi quoque temporis spatio subsequi solet Hydrops, propter exhaustas partes fermentativas & spirituum inopiam, hinc humores vel plane subsistunt, vel tardius saltem moventur, & spatii angusti pertasi tandem mole sua exigua vascula perumpunt. Alii graviores morbi prægressi sæpius etiam à tergo sequentem inducunt Hydropem, ut Asthma, Febris quartana, Febres ardentes, quo Renum imbecillitas, eorundemque fermenti urinosi defectus vel corruptio referri quoque debent; non quasi cum *Helmontio* velim solis in renibus Hydropis querere causam, hoc enim & rationi & experientie repugnat, sed ut notetur, posse lympham ob renum vitium in toto corporis habitu ita quoque corrumpi, ut etiam hac ex causa nonnunquam calculosi & arthritici fiant Hydropici.

## THES. X.

**P**atet hinc quàm frigidè à *Galenicis* frigida Hepatis intemperies accusetur, cum talis nunquam dari possit. Et si hæc esset in causa, juvarent in curatione calida, sed tantum abest ut illa profint, ut potius valde noceant. Dens

quantum velint calida, dicit *Doctissimus Hoffmannus* in *Methodo sua* modendi pag. m. 540. nihil sanè efficient, præter quod sitim augeant, vites frangant, & morbo alimentum præbeant. Eadem facilitate reliqui quoque errores excutuntur, quos apud *Cl. Sennertum* & *Riverium* videre licet, quasi Hepar cibos crudiores non attrahendo, vel lien eos non digerendo Hydropis existerent causa, eum omnia falsa nitantur Hypothesi & effectus cum suis causis confundantur. In hoc sane negotio multum præstitit cordatus *Sylvius*, ostendens, viscera in plurimis Hydropicis absque ulla reperiiri labere, quod *Theo. Diembrok* confirmat. Et si fortè putredinis aut corruptionis appareat vestigium, non pro causa, sed pro effectu lymphæ acrioris, cui viscera tamdiu innatant, id habendum esse censeo. Neque Deo sit laus, hoc seculo amplius anxii sumus de viis, per quas serum ex Hepate salva manente substantia in abdominis cavitate effundatur, de quo alias valde sollicitus est *Cl. Riverius*, cum vasa ante descripta nobis legitimam Hydropis sedem & causam digito quasi indigent, utiple *Diembroskii*, alias novitati non adeo favens, loco antea allegato fateri cogatur, quod vascula hæc vel erosa vel compressa & angustata, ut lymphaticum liquorem solito modo non deferant & exonerent, Hydropem inducere soleant.

## THES. XI.

**D**evenio nunc ad signa. Diagnostis quod attinet, in principio hic morbus non semper adeo facile cognosci-

tur, quoniam graviditas, pinguedo, flatus & alia Medicum nonnunquam reddunt dubium. Solent tamen instantem Hydropem indicare signa Diagnostica à respiratione & pedum tumore desumpta, si enim hæc mala diutius aliquem affligant, plerumque solet subsequi Hydrops. Uxor Pharmacopœi Hanoviensis valde obesa & plethorico corporis habitu prædita plures per menses à laxissimo etiam motu respirandi sentiebat difficultatem, tandem acutissimo hypochondrii dextri dolore corripiebatur citra febrem tamen & tussim, urina erat lixiviosa cum copiosissimo tartaro, parietes matulæ obducente. Res in principio videbatur posita in angusto, Hepatis dolorem, flatibus forte malum augmentibus, ipse locus affectus indicabat: Verùm si hoc, quare nulla inflammatio, febris, & alia brevi sequebantur? Ne tamen quid intermitteretur, quod saluti conferre potuisset, secta fuit vena, potione mannata corpus expurgabatur, exhibebantur carminativa, aperitiva, & pro more Hepatica, nec externè Maritus sumptibus pepercit, omnes evolvens pyxides, ut miseræ succurreret conjugii: verùm incassum! dolor enim quamvis parum remitteret, tamen nunquam penitus cessavit. Prædixit statim Hydropem æstans Medicus, & dolorem ex continui solutione à lymphâ acriori vasa lymphatica propè Hepar dilacerante oriri Marito explicavit, nec fessellit cum augurium, elapsis enim aliquot diebus urinae quantitas consueta imminuebatur, tandem intumescere abdomen & Hydropeis satellites magis magisque prodibant, quibus omnibus elapsis quatuor mensibus finem fecit mors, quicquid

etiam Collegium Medicum ibidem in contrarium moliretur. Ut meritò continui Hypochondriorum dolores periculi quid alant, neque locum habere possint querelæ usitatissimæ: *Der Milch sticht mich; Die Leber thut wehe.* Sicuti etiam ipsi Medici cum vulgo interdum loquuntur: quia insons est & Hepar, & lien, doloris autem vera causa potius in Peritonæo vicinisque vasis lymphaticis quaerenda. In Hydrope confirmato tanto artificio opus non est, ut malum cognoscatur, tunc enim præter abdomen pedes tumunt, plus tamen interdiu quàm noctu, hinc horis matutinis cessasse videtur tumor, brevi redicurus. Accedit Tussis, Sitis urget, Appetitus prosternitur, Labia livescunt. Facies & superior corporis pars matrescit: Tempora collabuntur, Urina ut ut pauca tamen valde saturata est rubro colore. Respirandi difficultas de die in diem augetur, ut tandem vix in sedili respirare possint. Cum verò ex horum Phænomenon explicatione affectus noster magnam scerneretur lucem, operæ pretium est, ut eorum veras & genuinas causas brevibus in scenam introducām.

## THES. XII.

**S**anguis chylo quotidie restaurandus & lymphâ diluendus et rescindendus, si suo pabulo defraudetur, quod equidem fit ob contumaces vasorum lymphaticorum & lacteorum in mesenterio vel aliis etiam in partibus obstructionem, in mixtione sua magis magisque læditur, hoc est, intertempus viscida sanguinis augetur, ut tantam spirituum animalium copiam in cerebro suppeditare nequeat, quantam humorum circulantium in circulum motus



exigere videtur, præsertim in partibus longè diffitis, quandoquidem in itinere maximam partem pauci illi spiritus avolant, hinc est, quòd pedestumeant interdum, quia succus nutriticus per vasa lymphatica perpendiculariter contra gravidorum naturam ascendens majori impulsu opus habet, quàm cum descenderet, adeoque novum vigorem à spiritibus animalibus accipere deberet, qui cum pauci sint, munere suo fungi nesciunt, unde humores restagnant, & calor valdè imminuitur, donec motus eorum à calore straguli adjuvetur, tunc enim acacrius moventur viaq; magis expedita iterum circulantur, ut manè omnis ferè videatur disparuisse Tumor.

## THES. XIII.

**E**T cum in abdomine à lymphæ jam occupato d'aphragina liberè moveri nequeat & ab aquarum mole prematur, respiratio erit valdè laboriosa, ut Hydro-pici non nisi erecto corpore respirare, nec citra anxietatem & suffocationis metum supini jacere possint.

## THES. XIV.

**I**nterim appetitus languet. Quemadmodum enim abdomen in parte concava ita obstruitur à lymphæ ibidem restagnante, ut ferè omnis denegetur transpiratio, sic ipsa quoque viscera in eo recondita & inter hæc ventriculus lentore foris obducuntur, ut calor partium subjacentium ex una in aliã migrare nequeat, cum autem coctionem juvare debeat Hepatis & vicinarum partium calor sive corpuscula ex illis quotidie avolantia, & per poros ventriculi foris intus spectantes ingredientia, necesse est, ut his exclusis coctio depravetur, fermentum enervetur & appetitus prosternatur.

## THES. XV.

**P**orrò Tussis adest, quæ nunc sicca est, nunc humida: partes enim lixiviosæ & acres organa respirationis titillantes & pungentes tussim siccam inducunt, quod si aquosi humoris portio transfudet in pulmones vel ipsis in pulmonibus pituita colligatur, Tussis erit humida.

## THES. XVI.

**A**biisdem salibus lixivialibus insatiabile fovetur bibendi desiderium, quo enim plus bibuntur, plus sitiuntur, quæ, quia ob defectum lymphæ in faucibus saliva illa dilui nesciunt, hinc fibræ non sine molestia continuò vellicatæ similem motum non minus molestum quam insuetum glandulæ pineali, cui Mens arctius juncta est, imprimunt, ut Mens ferè semper de Siti fallenda cogitet.

## THES. XVII.

**E**T cum Hydro-pici sæpius alvi tarditate laborent, sciendum est, quod in statu naturali plurimum feri ex glandulis miliaribus intestinorum (vel per poros foris intus spectantes ex abdominis cavitate) vel etiam ex arteriarum Meseraicarum extremitatibus in ipsa transfudet intestina, & lubricitando alvum reddat fluidiorem. Verùm cum serum nunc alio divertatur, pori etiam sint obstructi, & per chyli celeri pede transeat & in abdomen effundatur, alvus redditur siccior. Quo facit quod Bilis crassior & iners reddita munere suo non fungatur, vel ob compressum ductum choledochum ad ipsa intestina pervenire nequeat.

## THES. XVIII.

**U**rina nunc crassa est nunc tenuis, semper tamen pauca & ut plurimum valde tincta. Si enim in crebrioribus illis cit-

lis circulationibus paucum illud, quod sanguini adhuc inest, serum salia lixivialia & Alcalica liberalius suscipiat & avidius imbibat, urina valde tingitur, quod in lixivii præparatione norunt mulierculæ. Et à salium copia penetrantissima graveolentia in Hydropicorum urinis sæpius observatur, ut tali urinoso odore totum contaminetur muscum. Deinde si salia illa è sinu sanguinis non præcipitentur in renibus vel alio deferantur, urina erit tenuis, semper tamen pauca, quia urinae materia in cavitationem abdominis largissimè effunditur.

## THES. XIX.

**Q**uod si humores circulantes reddantur acres, non tam nutriunt, quam corrodunt fibras carnosas, hinc est, quod partes superiores extenuentur, & cadaverosam induant faciè, musculi subsident, collabuntur tempora, & restagnantibus in labiorum tabulis partibus sanguinis eruori magis similes quam sanguini, labia livescunt, nonnunquam plinè nigrescunt. Verbo, caro vix ossibus hæret, & ubique mors sua pandit insignia.

## THES. XX.

**Q**uandoquidem autem Hydrops in muliebri sexu graviditatem nonnunquam menitur, distinctiva tradam signa, quibus ab hac discerni possit. Observabis autem (1) abdominis tumorem, qui in Hydrope æqualis magis est, quam in gravidis, in quibus acuminatus est & ad præcordia sursum tendit. (2) symptomata, hæc enim si elapso uno vel altero mense remittant, impagnationem concludere fas est, quia Hydrops quò ulterius progreditur, eò majores procreat molestias. (3) Mammæ, quæ in Hydrope extenuan-

tur & flaccescunt, in gravidis intumescunt. (4) faciè colorem & oculorum splendorem. Color Hydropicorum morbosus nonnunquam cadaverosus est, oculi verò tenebricosi & lividi, dum è contra factum gestantes vividam præferunt faciè, & oculi splendorem & lumen spargunt. (5) Hydropici inter vertendum fluctuationem percipiunt: & denique (6) si eis eos plus vexat quam gravidas, non jam de Urina aliisque dicam signis, quæ apud *Cl. Riverium cap. de Vteri Hydrope* colligi possunt.

## THES. XXI.

**M**issis his ad prognosin me accingo. Patet autem ex antedictis quàm magnus morbus sit Hydrops, ut eum curatu difficillimum & ut plurimum præsertim inveteratum in curabilem esse merito statuamus. Longo quidem affligit tempore, sed certâ perniciè tarditatem compensat, eundo crescit, & crescendo fit deterior: Quod si tamen labia appareant vivacia, respiratio non sit admodum difficilis, urina largiter adhuc fluat, ortusque fuerit à potu copiosiori, assatim æstuante sanguine totoque corpore fervente sumto fractus tum ægotantis tum medici animus spe salutis erigi debet; sin verò febrî ardenti superveniat, juxta *Hippocratem* lethalis erit, & post quartanam malè curatam, item si contumaces sequantur mensium obstructions, maximè periculosus & perquamque ægro funestus quoque censetur. Tandem à quacunque fiat causa, nisi ægotantes fuerint *επιπλασχοί* in curatione laterem lavabis & vanam ludes operam. Pròdromi instantis mortis sunt fluxus alvi colliquativus, Halitus cada-

cadaverofus, Tuffis valde vehemens, in somno aquarum maximo cum murmure ad præcordia ascensus, & maculæ lividæ in pedibus erumpentes, quas brevi insequitur gangræna. Autoritate stare si velis, reperies plures apud *Hippocratem* prædictiones, quas in ordinem redegit *Cl. Riverius in sua praxi pag. m. 392.* quem consule. Notatu dignissimum, quod Hydrofici plerumque circa novilunium pejus se habeant, eoque tempore moriantur, teste *Rosincio* aliisque, fortè propter aliam materiam subtilem tunc in hæc inferiora sparsam.

## THES. XXII.

**I**n curatione ante omnia certa medendi methodus firmo stet talo. Puto autem tutissimè tres posse poni indicationes, quibus scopis obtentis omnis videtur superata difficultas. Nempe (1.) ut Lympha crassa incidatur, attenuetur, ejusque acrimonia quantum fieri potest mitigetur, quæ apperientibus & præparantibus vulgò dictis perfici possunt. (2.) præparata convenienter per vias eliminetur, & tandem (3.) viscerum fermenta corroborentur, & totius sanguinis crasis restituantur.

## THES. XXIII.

**D**esumuntur remedia indicationibus his satis facientia è triplici fonte, Chirurgico, Pharmaceutico & Diætetico; de singulis ordine. Venæsectio quamvis generosum aliàs audiat remedium, hoc tamen in affectu plus damni inferre solet, quam commodi, nisi quod fortè præservationis gratia in mensium vel Hæmor-

rroidum suppressione eam commendare possem. Aliàs consentientibus omnibus practicis repetitis intempestivè V. S. malum hoc plerumque acceleratur. Scarificationem quod attinet, eam pari puto cum Venæ sectione ambulare passu, nihil enim vel parum proderit, hac tamen gaudens immunitate, quod in principio hujus morbi curius administrari possit. Factum est, fateor, quod magna feri copia per exigua scarificatione in pedibus inflata vulnera, fuerit evacuata, verum enim verò novi etiam contraria exempla, in quibus instituta scarificatio non tantum expectationi non satisfecit, sed ipsa vulnera brevi post Gangræna correpta fida instantis mortis fuere prænuncia. *Hydropicus molestum quendam in curibus sentiebat pruritus, sauciata unguibus cutis lympham valde acrem reddebat, medicus in consilium vocatus naturæ nutum & motum sequendum ratus, cucurbitulas cum scarificatione apponere jubet, eventu ad eò felici, ut integra hebdomadâ factum hæc per vulnuscula maximam partem fuerit evacuatum, respiratio etiam fiebat liberior & abdomen ferè penitus detumescerebat. Rediens aliquando Medicus circa vesperam audivit conqueri ægrotum de molestiâ quadam, quam ex lymphæ scaturigine, & quod continuò deplueret, totosque humectaret pedes, perciperet, nescio qua inconsiderantia turbatus, jubet noctu pedes fasciis arctissimè deligare, factum est, manè ablati fasciis, reliquus pedum tumor evanuerat, color in lividum circa vulnorum labia degeneraverat, venter subitò iterum intumuerat, respiratio fiebat vicissim laboriosa, eoque momento omnia*

ita

ita in graveſcebant, ut patiens elapſis diebus æger diem ſuum obierit. Sic pluribus intentus etiam in Medicis non raro minor eſt ad ſingula ſenſus.

## THES. XXIV.

**E** Fonte Pharmaceutico prodeunt præparantia, evacuantia & confortantia. Circa præparantium uſum obſervari veſtim, eorum vim & efficaciam in primis ſtatim infringi viis, niſi ita illæ diſponantur, ut integris penè virtutibus in maſſam ſanguineam diffundi poſſint. Conducunt itaque lenitiva primasque vias eliminantia, clyſteres lubricitantes & putrilaginam in inteſtiniſ deliteſcentem ſine magna turbatione eliminantes. Poſt præparantibus & aperientibus diu inſiſtendum, ita tamen ut repetitis vicibus interponantur purgantia.

## THES. XXV.

**O**mnibus palmam videntur reddere dubiam ea, quæ ex Oro et Sate parantur: verbi gratia ſpiritus *Tri ſaſſaſtra* tus, ſpir. *Oli* *ſe* *ſatus* *D. D. Haſſe, Archiatri Palatini & Profeſſoris in Academia Heidelbergeniſ quondam Celeberrimi.* *Ra* *ſis* cum vino Malvatico vel ſucco pomorum parata. Decoctum chalybeatum, Syrupus chalybeatus. Flores *ſis* *ſci* chalybeati, *ſis* *ſci* chalybeatus. Sal *ſis* *ſci* Volatile, quem tamen pauci volatiliſare ſciunt, & merito pro arcano habetur. Deſudat in hoc arcano rimando Inſignis Caſtellanorum Chymicus & Pharmacoꝑæus DN. IACOBUS von *Doſſen* apud quem ſal illud videre mihi licuit. Similium medicamentorum ſatraginem reperies in diſpenſatoriis, præprimis in *Hode* *ga Medico*, & quibus ea quæ palato magis arident eligi poſſunt.

## THES. XXVI.

**H**is ut jam dictum aliquamdiu continuatis interponi poſſunt purgantia, ſemper à mitioribus & tutioribus incipiendo, neglectis fortioribus vi ſepticæ, ut loquitur *Celeberrimus Valliſſim*, præditis, præſtat enim paulatim & tuto cum *Tralliano* evacuare quam feſtinanter una cum ægro morbum tollere. Aſurgit hic enipyricorum turba, contrarium aſſerens, cum quandoque vehementiori aliquo cathartico plures aquarum libra fuerint eliminata, verum quo ſucceſſu? venter qui paulatim detumefcere viſus eſt, breviterum in tumorem multo maiorem excevit, omniaque ſymptomata apparuerunt pejora: unde eleganter de his *Temerariis* ſcribit *Triginta annorum Practicus TIMÆUS à Guldentlee*, quod ſol quandoque proſperos eorum ſucceſſus adſpiciat, adverſos autem terra tegat, & perpetuum injungat ſilentium. Salutare itaque exoſculamur *Excellentiſſimi Senſerri* Conſilium, ſuadens ut aperientibus potiùs, vitatis vehementioribus purgantibus, utamur quibus plus effici poſſit. Aſtipulatur ipſa ratio, quia vehementius commoti humores citius per dilacerata vaſa lymphatica effunduntur, moleſque aquarum augebunt, quàm ut per alvum eliminentur. Neque hæc ita intelligi debent, quaſi omnem catharticonum uſum tollere velim, ſiquidem ſi obſervet medicus ægrum bene ferre purgantia, talia etiam excerni, qualia excerni debebant, ventrem detumefcere, nec ſitum augevi, utique purgantibus diutius inhaerendum, unumque vel alterum granum ſtimuli loco de fortioribus viis addendum eſſe cenſeo. Sin vero, quod religioſè obſervan-

servandum, videat, quod expectationi non satis faciant, maturè ab iis abstinendum est, ne morbum purgantibus reddat deteriorē, imò planè incurabilem, ut vel inde prognosin hauriat sæpius laudatus *VVilifius*. Si quando, dicit, à cathartico exhibitò aquæ copiosè cum *evpogiz* per sedem vacuantur, indeque abdominis intumescencia quidpiam minuitur, de curatione non desperandum erit, si verò purgantia parum aut nihil feri vel lymphæ educant, indeque ob fibras nervas irritatas, inque extensiones, sive inflationes viscerum & membranarum (uti crebro assolet) adactus venter plus intumescet & velut lymphaticus evadet, morbi eventum non nisi funestum expectare licebit. Et paulò post expressè dicit, non succedere purgantia, si quando lymphæ intra abdominis cavitatem fluctuet, & si fortiora sint, malum potius exasperari & augeri. Neque dissentit *Riverius* aliàs in præscribendis Catharticis valdè liberalis & audax. Verba ejus ita se habent, in omni purgantium administratione observandum est, purgantia saltem validiora non esse frequentius usurpanda, quia corpus debilitant, ut postea major aquarum proventus sequatur. Ideo roborantia & aperientia frequentius quam purgantia erunt præscribenda. Sunt autem purgantia usitatiora & Hydragoga celebriora, fol. senæ, Jalappa, Rhabarbarum, Mechoacantha, lüca. Ireos nostr. Gum. Gutta. Extract. Esulæ, quod in frequentissimo fuit usu D.D. Michaeli, Ragum, gutta *VVilifii* Ra Esulæ ejusdem: Pilulæ Hydragogæ Bontii apud Schroderum descriptæ. Pillulæ lunares Illustris Boyle, quas in philosophia

experimentalitradit. Elect. Hydragogum Sylvii pro Nolocomio, *VVilifii* ex resina Jalapæ & extract. Esulæ, de Spina Cervina Zwölfferi, ex quibus variæ formulæ concinnari possunt, pulveres, Tincturæ, potiones, pilulæ, decocta varia, vina medicata aliaque, quod arbitrio & prudentiæ Medici relinquatur. Quandoque purgantia miscentur præparantibus & aperientibus, ut unâ fidelitâ duo dealbentur parietes. Hinc tot Syrupi Magistrales, tot clareta, decocta & alia apud Practicos superbiunt. Nova *Domino VValdschmidio* magni cujusdam Theologi conjugii, Hydrope Scorbutico plures per annos graviter afflictæ, vinum Medicatum admirando cum successu fuisse præscriptum, cujus descriptionem apponere nunc brevitati student super sedeo.

## THES. XXVII.

Qui hoc in affectu Emetica exhibent, videntur contra omnem agere rationem ipsique naturæ vim inferre, nunquam per hanc viam serum evacuanti. Admirationem profectò meretur, quod fortiora etiam purgantia rarissimè vomitum excitare soleant, sed ut plurimum per secessum aquas Hydropicorum educant. Ipse *Qrius* vitæ potentissimum aliàs Emeticum contrarium edit effectum annotante id *Celeberrimo Sennerto*. Causam quarunt aliqui in salibus lixivialibus vim emeticam præcipitantibus. Alii tonum ventriculi flaccidum irritationi spasmodicæ non auscultantem accusant. Cum autem nihil adeo purgantium efficaciam remoretur, quam acidum viscidum, hoc fortè obfidens lanuginem villosam ventriculi impedit, quò minus Tinctura Emerica sese insinuare possit.

THES.

## THES. XXXVIII.

**P**riusquam deveniam ad alia notari adhuc debet, quod omnibus Hydrogogis Mercurius dulcis summo cum successu addatur, egregie enim inveteratas reserat obstructions, & lympham glutinosam attenuat, tubulosque profundiores felicissime deobstruit, ut in inveteratis & aliis curatu difficillimis capitis doloribus cum propter hanc vim aperitivam valde commendet felicissimus & Doctissimus *Dn. D. Etmüller, Practicus Lipsiensis famigeratissimus* in literis ad *Dn. Waldschmidium* nuperimè datis.

## THES. XXIX.

**C**lysteres quoque huc referri debent, quia irritando fibras intestinales e-lutrant humores in glandulis residentes. Deinde poros intestinorum reddunt patulos, ut fluctuans in abdomine serum in ipsorum cavitatem penetrare possit, in hunc finem ex urina parantur, quia partes salinæ rigiditate sua obstacula facilius remonent, nec ad occursum aliorum corporum tam facile deflectuntur, insuper ob figuræ similitudinem tubulos & exiguos mæandros inoffenso pede perreptât. Scuens Enema non erit inefficax.

℞. Urinæ Hominis sani vinum bibentis ℥ij.

liquor. Diuret. ex nucleis ʒ ℥.

Tercbinth. S. A. solut. ʒiij.

Lap. Prunell. ʒij.

M℞. Enema.

Singulis vel alternis diebus adhibendum. Conveniunt etiam Clysteres Antimonialia, quorum descriptiones ex *Riverio* mutuari possunt.

## THES. XXX.

**U**nica ferè reconvalescentiæ spes tandem in diureticorum legitima sita est usu, quapropter cum iudicio & non indifferenter erunt exhibenda, quamvis nemo fortè sit, qui non diureticum aliquod veram Hydropticorum antidotum jactet. Consistit autem vis diuretica vel in sale volatili vel in fixo, vel in aquositate salia diluente, vel in acido aliquo præcipitante. Compages sanguinis si nimis stricta est & ex urina rubicunda & pauca constet prædominium salium lixivialium in sanguine, juxta *C. Willisii* monitum abstinendum est à salibus fixis, lixivius & ipsis quoque Spiritibus acidis mineralibus, & illa potiùs exhibenda quæ sale volatili prædita sunt, ut succus plantaginis, chærefolli, Beccabungæ, Nasturtii Aquatici, Raphani, Lumbricor. terrestr. Quod si urina non sit adeò tincta & laxior sit sanguinis compages, sal stipitum fabarum, Genistæ, nec non lixivium è cineribus diureticis Mynsichti, vel eo modo parata, quem ex *Celeberrimo Hostio* tradit *Haserus in suo Hercule Medico*, apprime conveniunt. Præter hæc elegantes Tincturæ & aquæ ex Rob Sambuci, Juniperi, Ebuli, ex Sale Tartari, succini, è baccis Sambuci & ipsis cantharidibus parantur, plura videantur apud Practicos.

## THES. XXXI.

**T**andem de sudoriferis pauca dicenda restant, quæ ob Atrophiciæ metum suspecta sunt, ut vix tuto usurpari possint, tantum enim abest, ut serum evacuent, quin potiùs exagitando massam sanguineam calorem, & sitim augeant, corpusque magis extenuent; hinc Balnea

k k

cautè

cautè consulenda sunt, nam præter febricationem, Cephalalgiam, vertiginem, Spirituum deliquia aliaque cerebri & cordis mala symptomata ita sæpissimè excitata, etiam venter (*Verba sunt Cl. VVil-hisi:*) exinde plus intumescit. Balnei vaporosi usum à Pastore Chymico. Comittisse adhibitum malè cessisse novimus. Nihilominus certis positis conditionibus nonnunquam Thermae salutare esse queunt, hinc *Rolfincius* Thermas Carolinas commendat! his in locis celebres sunt Wisbadenses & Embdenses; modò viscera ita adhuc sint disposita, ut eorum usum ferre possint, sic Wisbadensibus Thermis curatus fuit desperatus Hydropticus omnium cum stupore & admiratione ab Experimentissimo & nunquam sine Honore præfatione Nominando *Dn. Dr. Geilhsio Archiatro Castellano aliorumque Imperii statuum Medico Gravissimo.*

## THES. XXXII.

**E**Adem intentione Externa etiam præscribenda, ut nempe obstructions tubulorum referentur, pori aperiantur, & lymphæ glutinosa attenuetur: ubi caput inter alia extollunt spirituosæ, aqua Juniperi, vitæ vulgo dicta, & aliæ, vide *observ. Plateri:* Nec possum quin hic cataplasma commendem olim celebri Archiatro Regis Poloniæ *Cnoffelio* in usu, quod nuper è corpore Hydroptico ingentem aquarum copiam per vias urinarias eduxit. Ab aliis emplastrum Hydropticum Augustanorum, de minio, Diasponisaliaque commendari solent.

## THES. XXXIII.

**Q**Uæri hic solet quid faciendum sit Medico, si vigilæ urgeant? *Firma*

stat sententia Medicorum saniorum. Narcotica cane pejus fugienda esse; hinc cave ne accidat Tibi, quod Medicò alias felicissimo Erfurti contigit, is enim Hydroptico unum vel alterum granum opii exhibuit, à quo peger in somnum incidens nunquam post evigilavit, neque ullâ arte excitari potuit, quod recenset *Dn. Doctor Mollenbras* in doctissimo suo de scorbuto libro. Felix quem faciunt aliena pericula cautum. Itaque ut huic nodo inveniamus cuncum, observare te velim, tali in difficultate Theriacam recentem, vel quæ erit instar omnium, Theriacam cœlestem, ante annum ab Honoratissimo meo affine *Domino von Dohrn* Castellis præparatam, tutò (loquente tot Felicissimorum Medicorum *Experientia*) dari posse. Et ipsa quidem Theriaca recens malè audit *Cl. Hoffmanno*, quam tamen exigua in doli urgente necessitate adhuc concedi posse persuasum habeo. Neque profectò metus ille vanus est, quem ab Opiatis Medici conceperunt, cum enim ex sanguine crasso & vappido pauci Spiritus animales in Hydrope generentur, facillè fieri potest, ut illi penitus ab Opiatis extinguantur & lethalis venter accersatur.

## THES. XXXIV.

**S**Equitur nunc Diæta, quæ si in ullo Sali morbo in hoc certè accuratissimè servanda. Quò magis à potu abstinetur, eò meliùs interim, si potus non penitus denegari possit, condiendus erit Enulæ, Salvia, roremarino, absinthio agrimon. Cibi non sint viscidæ nec humidi, Panis semine anisi fecniculi vel carvi condiatur, carnes assatæ potius quàm elixæ affumantur: condimenti loco sint asparagus, sum-

summitates lupuli, Cochlearia, Nasturtium Hortense, Aquaticum, Sinapi, Genista, Cappares, pistacea, pineæ de quibus vide *Sennertum*.

## THES. XXXV.

**V**erum enim verò, non est in Medico semper relevetur ut æger, & sollet nonnunquam hic affectus radices adeò altas agere, ut meritò opprobrium Medicorum auidiat. Hinc urgente necessitate tale excogitavit remedium Humana curiositas, ut serum manu chirurgicâ per paracentesin ex abdomine educatur, remedium jam dudum veteribus notum, anceps tamen, ut loquitur *Nobilissimus Tulpus*, & periculi undiquaque plenum, rarè utile, & sæpius noxium. Operandi modus describitur à *Tulpio* pag. m. 345. observ. 43. ubi instrumenta etiam depinguntur. Tradit quoque modum secandi & locum cum instrumentis *Sculetus* in suo *Armamentario*. Verum eventus sæpius fuit funestus, quod foramen vix ita arctè muniti potuit, ut lymphæ non continuo penetraret, & æger unâ cum lymphæ animam efflaret. Quod si arctior compressio sit instituta, secuta est *Gangrena* in loco vulnerato, pari, si non majori, periculo conjuncta. His incommodis ut obviam iretur, *Jacobus Blockius* ex Italia novum attulit instrumentum cum modo secandi, quem accuratè describit *Barbette* in sua chyrurgia. Instituitur itaque Paracentesis vel in umbilico, si valde promineat & serum vix quasi exitum per hunc quærat, vel tribus transversis digitis infra umbilicam. Ubi observandum (1.) Eam maturè esse institu-

endam, priusquam viscera lymphæ innatantia putredinalem contraxerint characterem, alias evacuata lymphæ febris ardens supervenit, & vitæ filum abrumpit, ut videre est apud *Tulpiū* observ. 38. Et hoc fortè in causa est quod rarius expectationi chirurgicâ hæc operatio respondeat, solent enim ægotantes ad ultimum halitum usque hoc differre remedii genus, quod in principio morbi adhibendum esset. (2.) magna cum spe salutaris eventus institui, quando æger est *ευσπλαγχις*. hoc est si bene spiret, non febricitet, non tussiat, nulla scyrrhosa viscerum durities observetur. (3.) lympham saltem ad aliquot libras una vice depromendam esse. (4.) viribus, quantum possibile, eo tempore cardiacis medicamentis esse succurrendum. (5.) Interim vita ancipiti committitur alex, in quâ tam fortuitum est vincere quàm necesse perdere. Plura qui desiderat, autores citatos, è quibus etiam hæc quæ de immanissimò hoc effectu diximus, pro pagellarum angustia delibasse ingenue fateor, evolvat.

Quod potui, feci: Superis sint cætera cura.

DEUS omnipotens ægotantibus largiter assistat & Medicorum dirigat cogitationes, ut prædesse semper studeant, cui sit Laus & gloria in sempiternum, Amen.